

Mától a hivatalában

Új főnök az IMF élén

A francia Michel Camdessus személyében január 16-tól új vezérigazgató irányítja a Nemzetközi Valuta Alapot (IMF). Az 53 esztendőös bankszakember 5 évre kapta meg kinevezését, akárcsak elődje, az ugyancsak francia Jacques de Larosiére. A decemberi titkos szavazást nagy, színpalak mögötti előcsatározások előzték meg, hiszen a vezérigazgatói helyre Camdessuson kívül a holland pénzügyminiszter, Onno Rudig is jó eséllyel pályázott. A holland pénzügyi szakember azonban a végső szavazás előtt visszavonta jelöltségét.

A hetedik vezérigazgatója, az 1944-ben, Bretton Woodsban alapított pénzügyi intézménynek Camdessus. Elődjei is európaiak voltak, egy hallgatóságos megállapodás értelmében ugyanis az IMF vezetőjét Európa adja, a testvérintézmény, a Világbank mindenkori első embere pedig amerikai, az Egyesült Államok állampolgára. Az új IMF-főnök elismert szaktekintélye a pénzügyek nemzetközi világának. Kiváló eredménnyel végezte egyetemi tanulmányait az Ecole Nationale d'Administration-on, útja ezután a párizsi pénzügyminisztériumba vezetett.

A minisztériumban különböző posztokat töltött be, munkája során alkalma volt részletesen is megismerkedni a fejlődő országok gazdasági és pénzügyi problémáival. 1982-ben Franciaország pénzügyminisztere lett, két évvel később pedig a francia központi bank kormányzójává nevezték ki. Néhány évig elnöke volt a Párizsi Klubnak, a fejlett tőkés országok pénzügyminiszterei és központi bankelnökei nemhivatalos testületének. (A Párizsi Klub többek között a pénzügyi nehézségekkel küszködő országok számára igyekezett kedvező hitefeltételeket kidolgozni.)

Pénzügyi körök véleménye szerint Camdessus több figyelmet és megértést tanúsít majd elődeinél a fejlődő országok adóssággondjai iránt, s korábbi tapasztalatai alapján várhatóan nagy energiával lát hozzá az adósságválság enyhítéséhez. Nyugati vélemények szerint nagy szüksége van a Nemzetközi Valuta Alap tevékenységének felnevelésére mert az in-

véleménye szerint Latin-Amerikában az elmúlt évek során megrendült a bizalom az IMF iránt. A Nemzetközi Valuta Alap jelentős szerepet játszott a latin-amerikai adósságválság enyhítésében, ugyanis meglehetősen kemény feltételekhez szabta hiteleinek folyósítását. Közgazdászai intézkedési terveket dolgoztak ki a bajbajutott gazdaságok számára, s az IMF csak abban az esetben folyósította az áthidaló kölcsönöket, ha az eladósodott országok kormányai elfogadták a gazdaság talpraállításának programját. Az IMF-hitelek folyósítása egyben megfelelő garanciát jelentett a hitelező magánbankok számára is az adósságok átütemezéséhez.

Az Alap az elmúlt években az eladósodott latin-amerikai országok számára fájdalmas, de igen hatásos intézkedéssorozatot ajánlott, illetve dolgozott ki. Az érintett államok egy része azt veti a nemzetközi pénzügyi intézmény szemére, hogy rövid távra szóló gazdasági gyógymódjai nem voltak összhangban a hosszú távú gazdasági tervekkel, ezért további zavarok keletkeztek a gazdaságokban. Ennek megítélése végső soron minden kormány saját joga, de az kétségtelen, hogy a nyolcvanas évek első felének súlyos adósságválságát napjainkra az IMF-nek sikerült enyhítenie — igaz, kemény kezű gazdaságpolitikával. (Néhány ország, köztük Brazília, nem fogadta el az Alap intézkedési javaslatait, a kemény feltételek miatt. Ezek az országok most kénytelenek sorsukat saját erőből, illetve a külföldi magánbankok segítségével jobbra fordítani.)

elsősorban az Észak—Dél párbeszéd kötötte le, s kevés ideje, energiája maradt a világméretű gazdasági kérdésekre.)

Camdessus volt munkatársainak megítélése szerint az IMF új főnöke az adósságválság enyhítésén kívül nagy érdeklődést mutat olyan kérdések iránt, mint a gazdasági növekedés, a meggyorsítás, a gazdaságpolitikai összehangolása, valamint a stabilabb valutaárfolyamok. Szívesen foglalkozik makroökonómiai témákkal, s nem kerülik el figyelmét a protekcionizmus és a költségvetési hiányok felszámolására irányuló ajánlások, intézkedések sem. Nem kizárt, hogy ezekről a kérdésekről az elkövetkező esztendőkből több nemzetközi tanácskozást szervez majd az IMF, jelezve az új vezérigazgató érdeklődését és fogékonyságát a világgazdaság legégetőbb gondjai iránt.

A számos nagy tervvel rendelkező Camdessus olyan időszakban került a Nemzetközi Valuta Alap élére, amikor a világgazdaság teljesítménye meglehetősen mérsékelt, s egyetlen ország vagy országcsoport sem vállalja a lokomotív szerepét. A 106 milliárd dollárral rendelkező intézmény önmagában nem is lehet képes megoldani az erőteljesen eladósodott országok pénzügyi gondjait. Az eredményesebb tevékenységhez több pénzre volna szüksége, várható tehát, hogy a következő kvóta-tárgyalásokon nagyobb fizetéseket szavaznak meg a tagországok számára. Camdessusra nem várnak könnyű esztendőket az IMF vezérigazgatói székében, de a tagok körében egyöntetű a vélemény, hogy a francia pénzügyi szakember kiválóan alkalmas az Alap vezetésére.

S persze Franciaország számára dicsőség Camdessus megválasztása, hiszen továbbra is francia szakemberek állnak három fontos nemzetközi intézmény élén. Nemcsak az IMF

Helyzetkép egy londoni AIDS-tanácskozásról

A kór másik arca

A tanácskozást rendező intézet figyelmes képviselője Londonba érkezésemkor terjedelmes dossziét nyújtott át. Címlapján vörös betűkkel négy betű, mely túlzás nélkül felzaklatta a világot. Igen, az AIDS-ről szervezett 30 szakújságíró részére szemináriumot az elmúlt év végén Londonban a Panos Intézet.

A név egy nemzetközi tudományos intézményt jelöl, ám nem véletlenül cseng idegenül. Az intézet ugyanis tavaly, májusban alakult. Olyan szakemberek tömörültek itt, akik tevékenységükkel főképpen a környezeti problémákon, s a fejlődő világ gondjain szeretnének enyhíteni. Ennek érdekében többek között tanulmányokat készítenek, népszerű-tudományos anyagokat adnak ki, rádió-, video- és tévéprogramokat patronálnak. A hét országból verbuválódott stáb rövid távú tudományos programja igen tiszteletreméltó. Céljaik között szerepel a harmadik világ nagyvárosaiban élő gyerekek sorsának, a környezet és a biztonság összefüggéseinek, a kábítószerkérdésnek, a kanadai sarkvidéki területek sajátos fejlődési problémáinak, az apartheidnek a társadalomra és a környezetre gyakorolt káros hatásainak, a nők helyzetének, s az energiakutatás egyik szeletének, a fejlődő országok elmaradt, vidéki területei áramellátásának vizsgálata, továbbá regionális kutatásokat folytatnak Kelet-Afrikában, a Szahel-övezetben, Dél- és Délkelet-Ázsiában. E tevékenységükben az intézet belső munkatársait széles körű külső tudományos gárda segíti a világ minden táján. A nem üzleti alapon szerveződött vállalkozást a legkülönbözőbb tudományos intézetekkel kötött szerződéseken ki-

nek. Többek szerint ez azonban éppen annak a jele, hogy itt várható áttörés, s a nagy csend a laboratóriumokban tapasztalt biztató jelek következménye.

A Panos kétségkívül alapos és felrázó tanulmánya az amerikai kutatók egy részének véleményével ellentétben arra épül, hogy a fertőzötteknek talán száz százalékán is kitör előbb-utóbb a betegség. A helyzetjelentés adatai persze enélkül is eléggé komorak. Dr. Peter Piot, az Egészségügyi Világszervezet antwerpeni AIDS-központjának vezetője a vírus fekete kontinensen tapasztalt terjedéséről elmondta, hogy a betegség itt főképp heteroszexuális érintkezés útján terjed, s leginkább a prostituáltak a kór terjesztői. Ruanda fővárosában például a megvizsgált utcalányok 88 százalékát, Nairobi-ban, Kenya fővárosában pedig 67 százalékát találták fertőzöttnek. Ezzel függ össze az is, hogy a férfi betegek száma csupán az ötven év feletti korosztályoknál múlja felül a nőket, s hogy a férfi betegek jelentős része házasságon kívüli kapcsolatból szerezte betegségét. Egy másik érdekes adat az AIDS egy éven aluli csecsemők körében tapasztalt meglehetősen magas előfordulási aránya. Ez arra mutat, hogy a vírust a magzat már a méhben megkaphatja fertőzött anyjától. Kampalában a terhes nők 13 százalékát, Kinshasában 6 százalékát találták fertőzöttnek. Az adatok szerint egyharmaduk megfertőzi magzatát. Új felismerés, hogy feltehetőleg az anyatej is átviheti a vírust, ellentétben a moszkítókkal, melyek fertőzést terjesztő szerepét a tanácskozáson cáfolták a szakemberek. Mindent egybevetve a következő években egyes jóslások szerint akár tízmillióan is áldozatul eshetnek a betegség-

lárt költ AIDS-kutatásra, addig a kampalai kórháznak nincs pénze a kémcsövek fertőtlenítésére.

Afrikában e betegséget gyakran „slim disease”-ként, „vézna-kórként” emlegetik, a krónikus hasmenéstől lesoványodott áldozatok állapotára utalva. Az afrikai AIDS-betegeken egyébként is inkább az emésztőrendszer vagy a bőr betegségeire utaló tünetek jelentkeznek, mintsem az európai páciensekre jellemző nyirokrendszeri elváltozások. Gyakori a tbc-s fertőzés, ám az amerikai és európai betegek 63 százalékánál feltűnő tüdőgyulladás Afrikában csak a betegek 14 százalékánál lép fel. A különbségek okaira még nincs magyarázat, mint ahogy az AIDS sokat vitatott eredetére sem. A tanácskozáson rámutattak, hogy a gyakran emlegetett afrikai keletkezési elméletnek ellentmondani látszik az a tény, hogy a betegség az USA-ban egyidőben tűnt fel, mint magán a fekete kontinensen. A származási hely felkutatása azért fontos, mert e térségben lehetnek olyan túlélő csoportok, amelyek ellenállóképességének megértése közelebb vihet a betegség gyógyításához.

Felvilágosítás és eredményei

A szeminárium másik fő kérdése a tényállás ismertetésén túl a teendők felvázolása volt. Ez ügyben igen fontos, hogy a WHO végre kézbe vette az AIDS elleni harcot, miután korábban alábecsülték ennek fontosságát. Az 1986-87-re szóló 25 oldalas WHO-stratégia hozzájárulhat ahhoz, hogy az egyes nemzeti programokat kidolgozó országok sikerebben működhessenek együtt a fertőzés terjedésének meg-

Gara Szabolcs

szemere vetették, hogy erejét
lalkozás. (Elődjének többször
kérdésekkel való aktívabb fog-
zetközi pénzügyi és gazdasági
új vezetőségájának a nem-
a Közös Piac brüsszeli bizott-
és belső fejeleme nem áll a
legmagasabb fokozat. Camdes-
szus megjelölésen krónikus idő-
szakban került az Alap elére.
Az intézmény hivatalnokainak

Fontos feladata lesz az IMF
szemere vetették, hogy erejét
lalkozás. (Elődjének többször
kérdésekkel való aktívabb fog-
zetközi pénzügyi és gazdasági
új vezetőségájának a nem-
a Közös Piac brüsszeli bizott-
és belső fejeleme nem áll a
legmagasabb fokozat. Camdes-
szus megjelölésen krónikus idő-
szakban került az Alap elére.
Az intézmény hivatalnokainak

Fontos feladata lesz az IMF
szemere vetették, hogy erejét
lalkozás. (Elődjének többször
kérdésekkel való aktívabb fog-
zetközi pénzügyi és gazdasági
új vezetőségájának a nem-
a Közös Piac brüsszeli bizott-
és belső fejeleme nem áll a
legmagasabb fokozat. Camdes-
szus megjelölésen krónikus idő-
szakban került az Alap elére.
Az intézmény hivatalnokainak

Új reformcsomag

A török gazdasági siker háttere

A tőkés Európában az egyik legjobb gazdasági teljesítményt bizonyos szempontból tavaly Törökország nyújtotta. A bruttó nemzeti termék növekedési üteme mintegy hét százalékot tett ki, az infláció tovább lassult és a hazai kereslet erőteljesen emelkedett. A megélenkülő beruházások megmutatkoztak a gépek és berendezések importjának gyorsulásában is.

Az ország teljesítménye a nyolcvanas években különösen az export területén figyelemre méltó. 1982-ben a kivitel még csak mintegy 2 milliárd dollárt tett ki, 1986-ban viszont már 8 milliárd dollár értékben exportáltak.

Adókedvezmények

Törökország igen ügyesen tudta kihasználni a közel-keleti kőolajexportőr államokhoz való közelségét, saját nyersolajimportja súlyát és részben közös kulturális örökséget. A keletre fordulás eredményeként az ország dinamikusan növelhette kivitelét — jórészt hatalmas olajbarterek keretében — Irakba és Iránba, valamint a szaúdi és líbiai piacra. A nyitás hazai hátterét az Özal-kormány azzal teremtette meg, hogy fokozatosan oldotta a hazai piacra nehezedő adminisztratív köztöltéseket és kedvezőbb helyzetet teremtett a magánszférának és a külföldi tőkének egyaránt.

A kőolajexportőr államokban érezhető likviditási gondok persze a török kivitel is kedvezőtlenül érintették. Az export „kelet” felé stagnált és ezt nem ellensúlyozta az OECD-piacokon elért növekedés sem. A költség hiánya és a fizetési mérleg egyenlegének romlása tavaly a kormányt takarékosági intézkedések megtételére kényszerítette. Özal azonban láthatóan nem csupán a restrikció eszközeivel kívánja a gazdaság problémáit megoldani. 1986. december 19-én a kormányfő a gazdasági reformintézkedések újabb csomagját hozta nyilvánosságra.

A bejelentett intézkedések a tőkemobilitás fokozása mellett az exportörök versenyképességét is javítani kívánják. Az állami fejlesztési bank átszervezésre kerül, új feladatköre szerint exporthiteleket nyújt majd és exporthitelbiztosítást végez. (Bár Özal sajtóértekezletén erre nem tért ki, feltehetően a létrehozandó pénzügyi kedvezményes feltételekkel fogja tevékenységét végezni. Egyébként aligha nyújtana többet, mint bármely magánkézben levő bank.) A lépés magyarázata egy-

értelmű: az olajexportőr országokban megfigyelhető kedvezőtlen konjunktúra a török exportörököt is új piacok felfedezésére és meghódítására kényszeríti, ahol a vállalatok a fejlett tőkés országok cégeivel kénytelenek versenyezni.

A csomag második része azt célozza, hogy az eddig kizárólagosan magánkézben levő török vállalatok minél nagyobb része alakuljon át részvénytársasággá úgy, hogy a tulajdon megoszlása viszonylag sok vállalkozó között történjen. Az alkalmazott ösztönzők döntően adókedvezmény formájában járnak. Azok a vállalatok például, amelyek az eddig családi kézben tartott részvényeik értékének 25 százalékát eladásra kínálják, nyereségük után csak leszállított, 40 százalékos kulccsal adóznak. Abban az esetben, ha a részvények 51 százaléka talál a régi tulajdonosi körön kívül gazdára, 35

ra, hogy a korábbi tulajdonosok ne szerezhessék vissza kerülő úton tulajdonukat — igénybe véve persze az adókedvezményeket is. Az eladásra kínált részvénytársaságok végérvényben legalább 200 új tulajdonos között kell eloszlania úgy, hogy egyikük sem rendelkezhet egy százalékot meghaladó részesedéssel. A lépés várhatóan aktivizálni fogja az isztambuli részvénytőzsdét és a kormány szándéka szerint a tulajdon „demokratizálásának” irányába is hat. Kérdés persze, hogy honnan lesz az elvileg érdeklődő állampolgárok pénzé.

A részvényforgalom fellendül

Nyilvánvaló, hogy azoknak a megtakarításoknak egy része, amelyeket idáig ingatlan- és aranyvásárlásra fordítottak, most részvényekbe megy. Állami források is támogatni fogják azonban a részvényforgalom fellendítését. A kormányprogram szerint ugyanis az egyes állami vállalatok magánkézbe adásából származó jövedelmet Özal különleges alap létrehozására kívánja fordítani, amelyből jövedelmező magánvállalkozásokban szerezne

esetében meghonosított vállalkozás kezében létesülne, majd török részesedést a magánszektor venné át.

A kormányprogramnak a csőd eljárással foglalkozó része megfelelően tükrözi a hatóságok dilemmáját. Az elvi hozzáállás persze az, hogy költségvetésből nem fedezik senki veszteségét. Tekintettel kell azonban arra is lenni — így Özal —, hogy a termelés leállítását és a munkahelyek megszűnését is el kell kerülni. A kormány által támogatott megoldás láthatóan az, hogy a hitelezőknek az adóssal együtt kell munkálkodniuk a cég működőképességének helyreállításán. Ez a gyakorlatban azt jelentené, hogy a hitelezők további pénzeszközöket biztosítanának, miközben a szóban forgó vállalat új vezetést állítana be. Az állam pedig azt akadályozza meg, hogy a céget a bíróság útján felszámolják.

Választások előtt

Özal kormánya a reformcsomagtól végső soron azt várja, hogy segíteni fogja a török ipar korszerűsítését, versenyképes-

százalékra csökken a teher, míg 80 százalékos „kiárusítás” mellett a kincstár már csak a profit 30 százalékára tart igényt.

Az intézkedés persze ügyel ar-

az állam részesedést. Átmene- tileg persze és azzal a céllal, hogy a részvényeket előbb- utóbb magánszemélynek adná tovább. Hasonló módon jár el az állam külföldi befektetők

ségének növekedését. A várt részvényvásárlási láz pedig a belpolitikai versenyben erősíti a kormánypártot. Nem is olyan soká ugyanis alighanem általános választások lesznek. G. Sz.

colva

ortnyereség nem nyújt fedezetet (I.)

gmaradt manőverező képessége, hitelképessége. Ami jelentős eredmény, de az új vezérigazgató és munkatársai egy pillanatra sem felejtik el, hogy változatlanul késélen táncolnak. Hogy miért?

Elhasznált eszközök

Alapvetően azért, mert a gabonaipar malmainak, szállítóeszközeinek több mint fele nullára amortizálódott, vagyis alapvetően elhasznált, korszerűtlen. Cseréjükre, felújításukra hosszú évek óta azért jut csak kevés pénz, mert miközben belföldön forgalmazott termékeik zöme — így a liszt is — kötött árformába tartozó, alig emelkedő árú termék, addig költségeik — csakúgy,

valy — a gabona világgiazi árának esésével — ez a fedezet eltűnt.

Ha a gazdaságirányítás tavaly decemberben nem ad vissz az amúgy kizsigerelt költségvetésből néhány százmilliót a pénzügyileg aránytalanul megterhelt Gabonatrösztnék, úgy a mérleg- és alaphiány valóban elkerülhetetlen lett volna. Ráadásul bizonyíthatóan önhibájukon kívül.

Ez pedig egyenértékű lett volna azzal, hogy a kohászat és a húsipar után a gabonaipar is a válságágazatok közé sorol. Ezt persze senki sem kívánta. A népgazdaságnak az utóbbi években talán legdinamikusabban fejlődő ágazata a gabona-termesztés és ez idő szerint aligha van valaki — világgiazi árak ide vagy oda — aki az eddigi fejlődési ütem lassítására szavazna. Márpedig ha ez így van, nyilván minden érintettnek azon kell törnie a fejét, miként rendezhető az egyre növekvő mennyiségű termést felvásárló, feldolgozó és exportáló szervezet helyzete.

Saját erőből

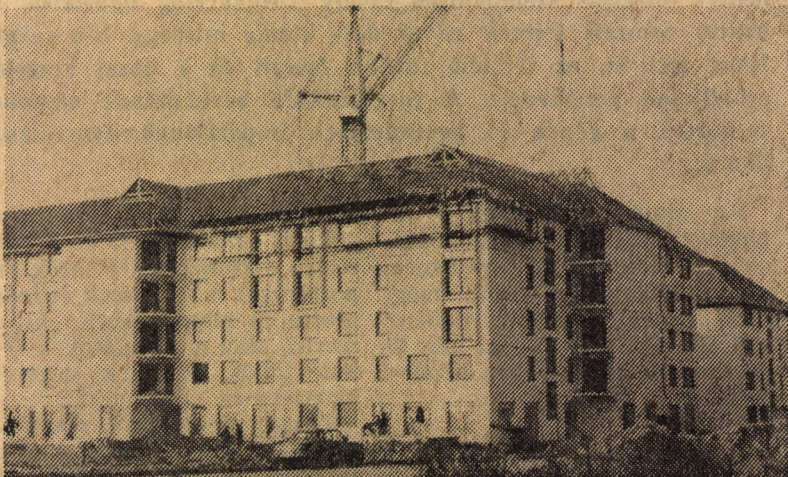
Lacfi Dániel hisz abban, hogy a trösztbi szervezet képes a megújulásra. Jó oka van rá, hiszen csak a költséggazdálkodás megszigorítása tavaly már hozott a konyhára jó 300 millió forintot. A saját erőből, vagyis az olcsóbban elvégzett karbantartások, a fokozott energiatakarékosság a szerény lehetőségek mellett végrehajtott műszaki fejlesztések, szervezési intézkedések további 100—150 millióval csökkentették a trösztbi vállalatok kiadásait. Ez önmagában véve igazán nem csekélység, de legföljebb szépségflastrom lehet a tízmilliárdokban számoló gabonaipar pénzügyi helyzetén.

Ugyanis a gabonaipar zömében elhasznált termelőeszközei, az exportot hovatovább megakadályozó elavult, elégtelen anyagmozgatás és szállítás, az utóbbi évek nagyarányú fejlesztései ellenére még mindig elégtelen gabonátároló-kapacitás, a már-már a lisztellátást veszélyeztető öreg malmok halaszthatatlanná teszik a nagyarányú beruházásokat. Ehhez pedig súlyos milliárdok kellene. Ha a magyar mezőgazdaság képes lesz megtermelni 18 millió tonna gabonát, akkor ezt a mennyiséget fel is kell tudni dolgozni, ki kell tudni szállítani az országból.

Új szabályok a gazdaságban (V.)

A lakásépítők ösztönzése

Kedvezmények a gyors, pontos munkáért

A budapesti lakásépítés jelenlegi legnagyobb vállalkozása a Káposztásmegyeren épülő lakótelep

Fotó: Grnák László

A lakást (vagy lakást is) építő vállalatok gazdálkodásában három jelentős változás lépett életbe január elsejétől. Ebből kettő a minőség javítására ösztönöz, egy pedig a teljesítménnyel arányos bériáramlást szolgálja. Hatásuk legkorábban a mérlegkészítésnél mutatható ki, ám hosszabb távon a jól dolgozók pozíciója erősödik, a gyengéké pedig csökken.

A lakás-, és kommunális építők vagyonaod-kedvezménye mérséklődik, a magasépítők (tehát a lakásépítők) átmeneti béradokekedvezménye pedig megszűnik. Ez utóbbi azt a célt szolgálja, hogy ne felduzzasztott létszámmal, hanem a jól szervezett munkán feltétlenül szükséges munkaerővel oldják meg építési feladataikat a vállalatok. Nem lesz célszerű nagy béreket fizetni, illetve emelni sem, mert ezután már progresszíven adóznak az építők is.

Habár a munkaszervezés javítása nem jelenik meg közvetlenül a januártól érvényes szabályozásban, az egyértelműen kiderül a változásokból, hogy erre ösztönöznek. S mivel a lakás meglehetősen költséges áru, célszerű gyorsan elkészíteni, hogy árában ne halmozódjék fel sem a beépített anyagok áremelkedése, sem a vállalati munkaszervezetlenség költsége.

Hazaszállingóztak

A főváros speciális helyzetét figyelembe véve az itt lakásépítésre vállalkozók minden átadott otthon után 50 ezer forintot tarthatnak vissza a vállalati adóból. Vidéken ez az összeg 20 ezer forint. Egyetlen feltétele az, hogy a kivitelező határidőre készüljön el a munkával. Az pedig már a beruházón múlik, hogy ennek a nem jelentéktelen összegnek a megfizetése érdekében hajlandó-e

boló hajrában, mert csak így juthatnak rendszeresen bevételeikhez a vállalatok.

Vonzó lesz?

Hogy a változások nyomán miként mozdul majd ez, a vállalkozási és maximált árral meglehetősen megosztott lakásépítési piac, azt még korai volna találgatni. Mivel más építkezéseknél adókedvezmény nincs, feltehetően előbb-utóbb vonzani fogja majd a maximált ár miatt, vagy az érdektelenségre hivatkozó és elmenekült lakásépítőket. Persze, kis tételben az adókedvezmény nem állítja helyre egyetlen cég megbillent mérlegét sem, de például ezer lakás esetében már 50 millió lehet a kedvezmény, amekkora nyereséggel jónéhányan kiegyeznének.

Nem mindegy azonban, milyen belső feltételekkel, milyen szervezeti, gazdálkodási, ipari háttérrel készülődnek a vállalatok, szövetkezetek a lakásépítéshez. Mert a tisztán egyprofilú, tehát csak lakást építő kivitelezők mindig is nehezebb helyzetben voltak azoknál, mint akik „több lábón álltak”, tehát más, jövedelmezőbb építési tevékenységgel egészíthették ki árbevételüket. Akik ipari tevékenységet is végeznek és lakást is építenek, azok ennek elismerten alacsony jövedelmezőségét ellensúlyozhatták egy-egy sikeres és nyereséges ipari termékkel, vagy például

A frissen örölt liszt egy részének alatt jutott hely

Fotó: Bánkúti András

mint mindenki másnak — gyors ütemben emelkednek. Exportáraik ugyanakkor csökkennek. Az elmúlt évek elvono gazdaságpolitikája persze ezzel együtt sem kímélte másoknál inkább őket, sőt... A tröszt saját forrásaiból fizette a gabona többlettermelési prémiumot, a kukorica felárat és a gyp-gabona váltógazdálkodás bevezetéséért a prémiumot. A korábbi években az export nyeresége még fedezte

USA-prognózis a világgazdaságról

1987: langyos év

A protekcionizmus növekedésével kell számolni?

Az 1986-os és 1987-es esztendő fordulóján az Egyesült Államokban a gazdasági témák az előző évekhez képest egy kissé háttérbe szorultak, de így is sok elemzés látott napvilágot az év végén az USA gazdaságának helyzetéről, a világgazdaság alakulásáról 1987-ben, valamint a kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok kilátásairól.

Az amerikai gazdaság teljesítménye 1986-ban *elmaradt* a várakozásokról, noha a decembert is beleértve 49 hónap óta

Nem ösztönözte kellőképpen a gazdaságot a leszámítolási kamatlábak folyamatos csökkentése, pedig az év folyamán a FED több ízben mérsékelte a kamatokat. Összességében az amerikai gazdaság 1986-ban *gyengélkedett*, s teljesítménye nem ad a gazdaság elemzőinek sok optimizmusra okot 1987-re sem.

A vezető közgazdászok véleménye szerint kettő az egyhez annak az esélye, hogy 1987-ben újabb recesszió kezdődik. A két

ennek megfelelően az amerikai gazdaságkutató intézetek nem ítélik meg túlzottan optimistán a világgazdaság 1987. évi kilátásait, sommásan „*langyos évet*” várnak. Véleményük szerint kismértékben emelkedhet a kőolaj ára, a mezőgazdasági termékek árszínvonala továbbra is nyomott marad. Arra számítanak, hogy világszerte csökkennek a kamatok, s ez egyrészt enyhít az eladósodott országok terhein, másrészt pedig a második félévben esetleg a *világkonjunktúrát is élénkítheti*.

A szocialista országokkal folytatott kereskedelem nem játszik számottevő szerepet az USA gazdasági életében, illetve külkereskedelmében. Az Egyesült Államok ugyan szorgalmazza egyes területeken a gazdasági és a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztését a szocialista országokkal, de exportja „igazodik” a COCOM — lényegében saját maga által diktált — előírásaihoz. *Nem várható lényeges enyhítés* az úgynevezett érzékeny termékek exportengedélyezésében.

Az amerikai vállalatok élénken érdeklődnek a szocialista piacok, s újabban a *vegyesvállalat-alapítási lehetőségek iránt* is. Arra 1987-ben sem lehet számítani, hogy az USA és a szocialista államok egymással folytatott külkereskedelmének értéke jelentősen növekszik, de várhatóan bővül majd a közös vállalkozások, a vegyes vállalatok száma. Összességében 1987. sem lesz — amerikai szemszögből — a kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok kiemelkedő éve, bár egy erőteljesebb politikai enyhülés minden bizonnyal *hatással lenne*, mégpedig kedvező irányban az üzleti kapcsolatokra is.

Az USA-val kereskedő országok 1987-ben számíthatnak a *protekcionizmus* növekedésére. Az amerikai iparágak többsége értékesítési nehézségekkel küszködik, közülük több az importot okolja a kedvezőtlen teljesítményért. A törvényhozás előtt mintegy 300 *iparági kérelem fekszik piacvédő intézkedések meghozatalára*, a nyomásnak ez idáig a kormányzat lényegében ellen tudott állni. Az új, demokrata párti szenátus azonban — amerikai vélemények szerint — *hajlik a protekcionizmusra*.

Versenyképeseknek — igen!

Amerikai megítélés szerint az 1987-es esztendő hazai és nemzetközi gazdaságának kilátásai *nem rózsásak*. Ebben a helyzetben várhatóan a „papírfurma” fog érvényesülni, azaz a verseny kiéleződése a piacokért. S miután az exportőrök számára az értékesítési lehetőségek nem bővülnek lényegesen, sikerre, kivitele növelésére csak az számíthat, aki korszerű termékeket, jó minőséget, versenyképes áron és pontosan szállít. Mert aki ezeknek a feltételeknek a teljesítésére *nem képes*, az — különösen az Egyesült Államokban — elvesztheti eddigi piacait — a nyomában haladó versenytársai *nem kis öröme*.

Gara Szabolcs

Mit rejtget a jövő esztendő esomagja?

nincsen recesszió. Fellendülésről sem beszélnek az amerikai gazdaság szakértői, hiszen az 1986-ra tervezett 4 százalékos bruttó társadalmi termék bővüléséből nem végleges adatok szerint 2,4 százalék *valósult meg*. Alig-alig növekedett az ipari termelés az esztendő folyamán, s jócskán megcsappant a vállalatok beruházási kedve és hajlandósága is. A mezőgazdaság továbbra is *túltermelési és értékesítési válsággal küszködik*, a kormányzat anyagi támogatása ellenére a farmergazdaságok *tízezei jutottak csődbe*. Némi túlzással állítható, hogy az 1986. évi felemás gazdasági növekedés hajtóereje a szolgáltató ágazat kedvező konjunktúrája, valamint a katonai megrendelések bővülése volt.

Rekorddeficittel zár

Kedvezőtlenül alakultak az Egyesült Államok mérlegmutatói is. A költségvetés 211 *milliárd dolláros rekorddeficittel zárta* az esztendőt, a külkereskedelmi mérleg hiánya sem marad el a 170 milliárd dolláros rekordtól. Az ország külföldi adósságai 200 milliárd dollárra növekedtek. Jelentős eredményt sikerült viszont elérni az infláció alakításában: ugyancsak nem végleges adatok szerint a fogyasztói árak 1986-ban mindössze 1,8 *százalékkal emelkedtek*. Washingtoni vélemények szerint a dollár nagymértékű értékvesztése a vezető nyugati valutákhoz képest még *nem hozott enyhülést a külkereskedelmi mérleg számára*. A meggyengült dollár ellenére nem növekszik kellő mértékben az USA exportja, s ez a tény versenyképességi gondokra utal. Ugyanakkor tovább duzzadt az import, hiszen a külföldi szállítók árengedményekre is hajlandók piaci pozícióik megőrzése érdekében.

esztendő fordulóján a hivatásos gazdasági „jósok” a gazdaság kristálygömbjéből nem olvasnak ki túl sok biztatót. A GNP növekedése véleményük szerint jó esetben elérheti a 2,8 százalékot, az árak emelkedése 4 százalékos lesz. 190 milliárd dolláros költségvetési *hiánnyra* számítanak az új pénzügyi évben, s a várható csekély exportnövekedés ellenére sem fog a külkereskedelmi mérleg hiánya 140 milliárd dollár alá süllyedni. 1987-ben is folytatódik a dollár értékvesztése, s a gazdaság ösztönzése érdekében valószínűleg süllyednek a kamatlábak is.

Kelet-nyugati kapcsolatok

Az új *adótörvény* összességében növeli a vállalatok terheit, a lakosság nagyobbik része viszont kevesebb adót fog fizetni. A gazdaságkutatók véleménye szerint 1987-ben mind a személyi, mind a közületi fogyasztás érezhetően csökkenni fog, összességében 3–4 százalékkal. A munkanélküliség szorítása valamelyest *enyhülni fog*, 200 ezer új munkahely teremtésére számítanak, s az aktív lakosság 6,8 százaléka marad állás nélkül 1987-ben.

Az amerikai gazdaság nem számíthat kiemelkedő eredményekre 1987-ben sem, s Washingtonban most elsősorban az *NSZK-től és Japántól várják el, hogy a világ- és az amerikai gazdaság lokomotívja legyen*. Noha Japán több konjunktúra élénkítő intézkedést fogantatosított az elmúlt hónapokban, 1987-ben a szigetország nem lesz képes „*hátára venni*” a világgazdaságot. Az NSZK pedig egyelőre nem kíván engedni az USA nyomásának gazdasága felélénkítésére, mert ez — Bonn véleménye szerint — az infláció fellobbanásához vezethet. Az USA tehát *lényeges külső támogatásra*, segítségre nem számíthat abban, hogy saját gazdaságát dinamizálhassa.

KÖZÉLET — DIPLOMÁCIA

Magyar—etióp megbeszélés

Teka Tulunak, az Etióp Dolgozók Pártja KB Politikai Bizottsága póttagjának, a Központi Revíziós Bizottság elnökének vezetésével etióp pártküldöttség utazott át Budapesten.

Somogyi Imre, az MSZMP Központi Ellenőrző Bizottságának titkára megbeszélést folytatott a delegációval: tájékoztatták egymást a két párt helyzetéről, feladatairól és a szocializmus építésében eddig szerzett fontosabb tapasztalataikról.

Hazaérkezett Moszkvából a pártmunkásküldöttség

Hétfőn hazaérkezett a magyar pártmunkásküldöttség, amely Tabajdi Csabának, az MSZMP KB külügyi osztálya alosztály-vezetőjének vezetésével, az SZKP KB meghívására december 22—28. között Moszkvában tartózkodott. A delegáció nemzetközi kérdésekről folytatott konzultációt a KB külügyi, nemzetközi, és pro-

paganda osztálya vezető munkatársaival. Látogatást tett a Szovjet Tudományos Akadémia Világ-gazdasági és Nemzetközi Kapcsolatok Intézetében, valamint az Egyesült Államok és Kanada Intézetében.

Kitüntetés

Az Elnöki Tanács Polecsák Ernő rendőr alezredesnek a Belügyminisztériumban végzett eredményes munkája elismeréséül, nyugállományba vonulása alkalmából a Vörös Csillag Érdemrendet adományozta.

Az Elnöki Tanács Fischer Herbertnek, a Műszaki Könyvkiadó igazgatójának a műszaki könyvkiadásban több mint három évtizeden át végzett kiemelkedő szerkesztői, szervezői, majd igazgatói tevékenységéért, nyugállományba vonulása alkalmából az Április Negyedik Érdemrend kitüntetését adományozta. A kitüntetését Vajda György művelődési miniszterhelyettes hétfőn adta át.

Eltemették Kádár László egri érseket

Egerben hétfőn délelőtt nagy részvétellel temették el Kádár László egri érseket.

A gyászszertartáson a Magyar Népköztársaság kormánya képviselőjében jelen volt Miklós Imre államtitkár, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke. A Magyar Püspöki Kar tagjai Paskai László kalocsai koadjutor érsekkel, a testület elnökével az élen vettek részt a temetésen. Ott voltak az egyházi szervezetek és intézmények képviselői, a papi békemozgalom képviselői, az egri főegyházmege papjai és hívei, a nem katolikus egyházak képviselőjében Kürti László református püspök. Tiszteletet az elhunyt érsek emlékének több külföldi egyházi személyiség. Részt vett a búcsúztatáson Schmidt Rezső, a Heves Megyei Tanács elnöke, Mészáros Albert, a Hazafias Népfrent Heves Megyei Bizottságának titkára és Varju Vilmos, az Egri Városi Tanács elnöke.

Az egri bazilikában rendezett ünnepélyes gyászmisét és a temetési szertartást Paskai László celebrálta főpapi segédlettel. Kádár Lászlót az egri bazilika kriptájában helyezték örök nyugalomra.

*

Kádár László 1927 szeptember

Bányák és hőerőmű

Termelési tapasztalatok és tervek

Két bányavállalatnál és a Gagarin Hőerőműnél összegezték tegnap az idei termelési tapasztalatokat, eredményeket, s vették számba a jövő évi feladatokat.

Az Oroszlányi Szénbányák dolgozói eredményes évet zárnak, annak ellenére, hogy számos akadály — létszámihiány, geológiai problémák sora — nehezítette az egyenletes termelést. 3,1 millió tonna szén termelését előirányozó tervüket már teljesítették, s ezen felül december végéig még 30 000 tonnát hoznak felszínre.

A Gagarin Hőerőmű Vállalatnál — jóllehet, az idén megkezdett rekonstrukció nehéz feladatok elé állította a vállalat kollektíváját, — a tervükben előírt 2,9 milliárd kilowattóra teljesítményt az év végéig 125 ezer kilowatt-

órával túlteljesítik. Ez a többlet megfelel Gyöngyös város négyéves lakossági energiafogyasztásának.

Munkásgyűlést tartottak a kányási szénbányászok. A Nógrádi Szénbányák legjelentősebb aknaüzemének oroszlánrésze volt abban, hogy a vállalat egymillió tonnás tervét tízezer tonnával túlteljesítette, s a lakosságnak a tervezett 120 ezerrel szemben 130 ezer tonna tüzelőanyaghoz jutott. Az új esztendőben is fontos feladatok várnak a kányási bányászokra. 1987-ben befejeződik a bányaterenyei szénmosómű kivitelezése. Az üzembe Kányás 350 000 tonna szenet szállít, s ebből a szénmosóműben 300 000 tonna magasabb energia- és alacsonyabb hamutartalmú szén lesz.

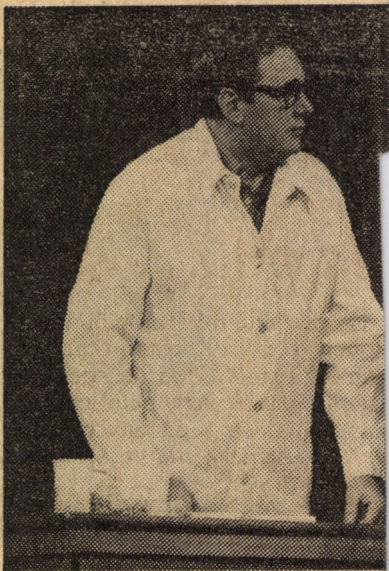
Új magyar ope

Szokolay Sándor *Ecce homo* című új operáját mutatja be a Magyar Állami Operaház a színházi évad első felének végén, január 25-én, illetve 27-én.

Az *Ecce homo*, amelynek műfaját a zeneszerző passióoperaként jelöli meg, Nikosz Kazantzakis *Akinek meg kell halnia* című regénye alapján készült. A művet Rubin Péter fordította magyarra, s ebből Szokolay Sán-

Leltár mi

Leltár miatt nyitva címmel mutatja Dezső életművéből összeállított kal Voith Ági és Gálvölgyi János revü

Konrad Antal és Rátonyi Róbert

Párizsban elhu

(AP, AFP) Egy párizsi kórházban tegnap rákbetegség következtében elhunyt Andrej Tarkovszkij szovjet filmrendező, korunk egyik legnagyobb filmművésze, a szovjet „új hullám” neves képviselője, akinek egyes alkotásai viták középpontjában álltak. 54 éves volt. Két éve nyugaton dolgozott. Legismertebb alkotása az *Andrej Rubljov* című háromórás film volt. Mihail Romnánál tanult. Első filmje az *Iván gyermekkor* volt. *Lem* könyve után készített sci-fi filmje, a *Solaris* szintén látható hazai mozikban. 1983-ban készült el a *Nosztalgia* című filmje, az utolsó az *Aldozat*, pedig elnyerte a cannesi filmfesztivál különdíját. Korábban már megkapta a cannesi fesztivál kritikusaik díját, s odaitelték neki a velencei fesztivál Arany Oroszlán díját is.

*

Amikor az *Iván gyermekkor* című filmjét Budapesten bemutatták, az ismeretlen nevű, elsőfilmes rendező számomra egyetlen estén a legnagyobbak közé emel-

Nemzetközi i

Csak most tették közzé az 1985-ös esztendő nemzetközi idegenforgalmának főbb adatait és ezek szerint az iparilag fejlett tőkés országok, azaz az idegenforgalmi ipar „nagyhatalmi” szép évet zárhattak: 5 százalékkal nőttek ilyen jellegű bevételeik.

A fejlett tőkés országokat tömörítő, párizsi székhelyű Gazda-

— Csillag! Mondd meg hány éves vagy! No, mutasd meg!

A hallgatóság felkapja a fejét, hiszen Csillag nem ember, hanem egy almás szürke. Hogy tudná megmondani hány éves? De mégis megmutatja. Egy, kettő, három, négy. Négyet kalimpál a bal mellő lábával.

— Na látják! A ló nem hazudik. Négy éves, egy hónappal se több, haljak meg, ha nem igaz — ezt már a ló gazdája darálja, és a vevő felé fordul:

A maga lovát dicséri...

félórán belül már a tizedik tulajdonost szólítja meg csereajánlatával. Egy sötétszürke másfélévest vezet maga mellett, rossz nézni, ahogy a ló hátsó lábai összeesnek. De még mindig elviselhetőbb látvány, mint az a deres, amelyik ha nem lenne a szekér farához kötve, talán össze is esne. Rosinántét ábrázolják így a rajzfilmekben.

lanatnyi zavarát kihasználva a vörös hajú kocsis is elsomfordál. Akad azonban újabb műsorszám. A nagykorösi Pista csatogtatja ostorát, ordítozik, gesztikulál. Ékes magyar káromkodásba olaszosan csengő szavak keverednek. Becsapták-e, vagy túl sokat ivott?

Egyik sem. Egyszerűen ilyen

Költekezési hullám és következményei

36.12.19.

Csak egy nap a világ?

Különös jelenségek az USA-ban – Csak az adóemelés következhet

Széles körű vita van kibontakozóban az amerikai közgazdasági irodalomban a belföldi és külföldi adósságok, valamint a lakossági megtakarítások összefüggéséről. A kérdés elemzői elsősorban az amerikai lakosság alacsony megtakarítási hajlandóságának okaival, valamint a halmozódó állami adósságok gazdasági és társadalmi következményeivel foglalkoznak.

A statisztikák tanúsága szerint az Egyesült Államokban az állami és a személyi bevételeknek és jövedelmeknek csak kis része kerül megtakarításra, a nyolcvanas évek Amerikáját minden szinten a költekezés jellemzi. Az USA-ban az éves bruttó nemzeti terméknek mindössze 3,1 százaléka vándorol a takarékpénztárakba, illetve állami takarékkötvényekbe. Ez az arány Japánban tizenöt, Nyugat-Európában pedig tíz százalék. A második világháború előtt még fordított volt a helyzet, akkor az amerikaiakat a takarékoság jellemezte.

Kedvezőtlen irányzat

A Nobel-díjas Franco Modigliani professzor elmélete szerint a fejlett tőkés államokban az állampolgárok negyvenéves korukra érik el a legmagasabb megtakarítási hajlandóságot, s ekkor a legkedvezőbb a lehetőségük a vagyontöbbletükre. A tapasztalatok szerint a takarékosági hajlam hatvanéves kor körül megszűnik, s megkezdődik a megtakarított pénzek felélése. Az Egyesült Államokban végzett felmérések azt mutatják, hogy a mai negyvenévesek igencsak kis mértékben hajlandók takarékoskodni. Jövedelmük kilencvenkilencvenöt százalékát *elköltik*, befektetik. Modigliani elmélete tehát a második világháború után született generációra nem érvényes, s ez meglepetést okozott az amerikai közgazdászok körében is. Ezzel szemben a legtakarékosabb az a korosztály, amely már élt a harmincas évek válsága idején: az akkori gazdasági helyzet olyan mély nyomokat hagyott a lakosságban, hogy a ma hetvenéves amerikai korosztály rendelkezik a legmagasabb megtakarítási hajlandósággal.

Az amerikai közgazdászok döntő többsége *kedvezőtlen jelenségnek* tartja a lakosság nagy arányú költekezését és világvizonylatban is kiemelkedően alacsony megtakarítási hajlandóságát.

A Stanford Egyetem közgazdászainak véleménye szerint a költségvetés nagy deficitje, a betétállomány lassú gyarapodása, valamint az államadósságok és a mérleghiányok külföldről történő finanszírozásának bizonytalan kilátásai azt sugallják, hogy *társadalmi méreteiben előtérbe kell kerülnie a megtakarítási hajlandóság fokozásának*. Ellenkező esetben ugyanis *nem lesz elegendő anyagi forrás a beruházások, ezen keresztül a gyorsabb gazdasági növekedés finanszírozására*. S a forráshiány végső soron az amerikai gazdaság és termékek versenyképességét veszélyeztetheti.

A megtakarítási hajlandóság körüli gondok gyökere a szövetségi költségvetés krónikus hiányában keresendő. A deficit finanszírozása döntően külföldről történik, az USA-nak nem kell attól tartania, hogy ezek a források eldugulnak. Sokkal nagyobb gondot okoz viszont az, hogy a külföldről felvett kölcsönök sokkal inkább a kormány- és a személyi kiadások, *fogyasztás finanszírozására* szolgálnak, mintsem a termelésbe áramolnának. Amennyiben a külföldről beáramló pénzek „végállomása” a termelés, vagy a termelő beruházás volna, kevesebb aggodalomra adna okot az amerikaiak alacsony megtakarítási hajlandósága.

Fogyasztáskultusz

A felmérések tanúsága szerint belátható időn belül nem változik meg az amerikai lakosság költekezési hajlama, s nem lehet számítani a betétállomány ugrásszerű növekedésére. Ez viszont azt jelenti, hogy a költségvetési deficit felszámolásához *elkerülhetetlenül válik az adók emelése*. Az elkövetkező két esztendőben erre valószínűleg nem fog sor kerülni, mert a Reagan-kormányzatot köti ígérete az adóemelés elkerülésére. A nemrégiben elfogadott, úgynevezett Gramm-Rudman-törvény ugyan különböző automatizmusok köz-

beiktatásával a költségvetési deficit felszámolását irányozza elő 1991-re, de ennek realitását sokan kétségbe vonják. Nem kizárt tehát, hogy az évtized vége előtt adóemelésre kerül sor az Egyesült Államokban a költségvetési deficit lefaragása érdekében.

Mivel magyarázható a fiatalabb amerikai korosztályok alacsony megtakarítási hajlandósága? Mindenekelőtt azzal, hogy megnőtt a pénz forgási sebessége. A második világháború után született generáció egyrésztől számottevően *emelte magánfogyasztását*, másrészt pedig a rendelkezésre álló tőkéjét nem fagyasztja be, hanem igyekszik azt minél hatékonyabban megforgatni. Ráadásul a mai alacsony kamatlábak sem ösztönzik a megtakarítási hajlandóságot, a spekulációs céllal, vagy a termelésbe, illetve a szolgáltatásba befektetett pénz megforgatása általában nagyobb nyereséget hoz a bankkamatnál. A tőkével rendelkezők ma minél előbb szeretnének *nagyobb profitra* szert tenni, ezért pénzüket általában *nem kötik le a takarékkban*. A nyereséget pedig tovább forgatják.

Meg kell változtatni!

Ami az amerikai háztartásokat illeti: a megszokott életszínvonal, a nagy kínálat, a vásárlásra ösztönző reklámáradat ugyancsak nem hat a takarékosági irányába. A jelenleg alacsony infláció sem ösztönzi a megtakarítási hajlandóságot, az átlagos amerikai háztartás tehát — a lehetőségeihez képest — meglehetősen költekező. Ennek ellenére viszonylag népszerű a lakosság körében a *takarékkötvény, amely után jelenleg hat százalék kamatot fizetnek*. Szeptember végén nyolcvanhétmilliárd dollár értékű takarékkötvény volt a lakosság tulajdonában, ez az összeg az idej költségvetési deficitnek *mintegy negyven százalékával egyenlő*.

A megtakarításokkal kapcsolatos vitában részt vevő közgazdászok többségének véleménye szerint makroökonómiai okok miatt szükséges a lakosság megtakarítási magatartását, szemléletét *mielőbb megváltoztatni*. Miután a kamatok emelkedésére rövid időn belül nem lehet számítani, más gazdasági eszközökkel kell serkenteni a megtakarítási hajlandóságot.

Gara Szabolcs

Németh Károly, az MSZMP főtitkárhelyettese:

Ésszerűen hasznosítsuk szell

(Folytatás az 1. oldalról)

sabb feladat — azt a megállapítást hallottam és jól meg is jegyeztem, hogy az atomerőmű sok évtizedre tervezett működése során a biztonság két egyenrangúan fontos tényezőtől függ: a hibátlan berendezések pontos beszerelésétől és az előírás szerinti üzemeltetéstől. Vagyis: elsősorban az emberen múlik minden. Az itteni gárda kiállta és állja a magas minőségi próbát. Azóta tapasztalatokban is — köztük sajnos szomorú tapasztalatban is — gazdagabbak lettünk. A csernobili szerencsétlenség tanulságait levonva Pakson is újabb berendezések és szervezési intézkedések növelik a biztonságot, védik az embert és természeti környezetünket. Jó érzéssel gondolhatunk arra, hogy a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség megítélése szerint a világon üzemelő 205 atomerőműből a paksi a legbiztonságosabban működők között van. A lényeg természetesen az: ha az üzemeltetés terheiből az ember válláról sokat le is vesznek a gépek, a műszerek — az ember szerepe, felelőssége továbbra sem pótolható semmivel.

Paksot ma sem tudnánk helyettesíteni

A Paksi Atomerőmű eddigi teljesítményével elégedettek lehetünk. Hazánkban itt állítják elő a legolcsóbb energiát. Ez is oka annak, hogy akárcsak a világ legtöbb népe, mi magyarok se mondhatunk le az atomenergia békés célú felhasználásáról. Népgazdaságunkban, az ország életében és fejlődésében mind nagyobb az energetika szerepe. Közép- és hosszú távú terveink szerint a villanyáram előállításában egyre nő az atomenergia részesedése. A Paksi Atomerőmű az ország villamosenergia-termelésének csaknem egyharmadát adja. Ennyi áramot csak 2 millió 200 ezer tonna kőolaj vagy 10 és félmillió tonna magyar erőművekben általánosan használt minőségű — szén felhasználásával lehetne előállítani. Ezzel kapcsolatban igen elgondolkodtató adat, hogy hazánkban évente 2 millió tonna kőolajat és körülbelül 24 millió tonna szenet bányásznak, s ráadásul ezeknek az ágazatoknak a lehetőségei végesek. Mindez azt jelenti, hogy Paksot már ma sem tudnánk semmivel se helyettesíteni, és szükség van a negyedik egység megépítését követően az atomerőmű további bővítésére is.

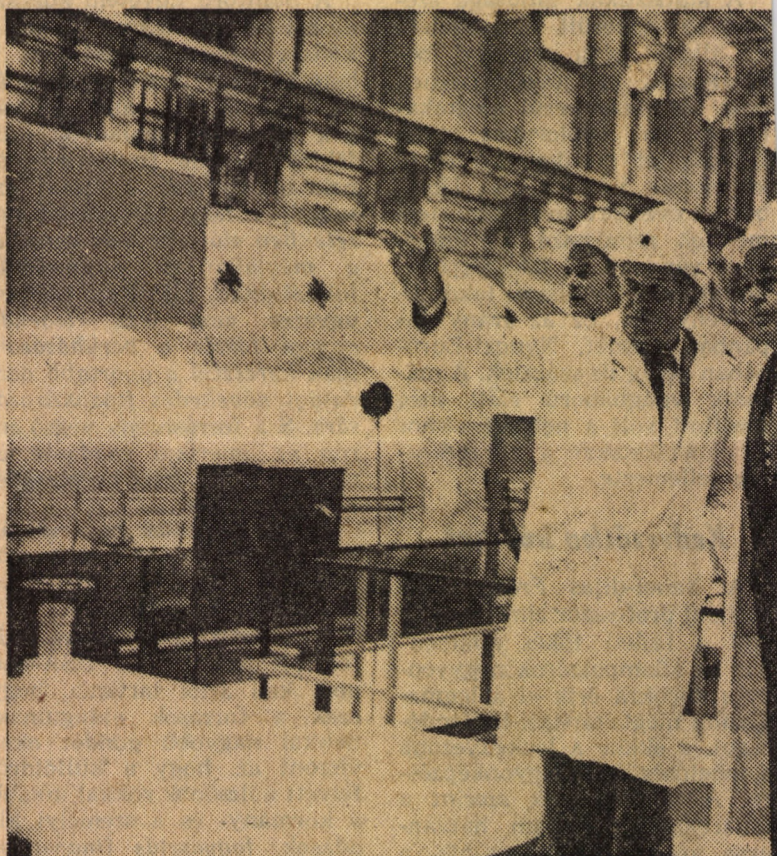
Gazdaságos energiaszükséglet

Energiahelyzetünkkel az ismert gondok ellenére nagyjából elégedettek lehetünk. A lakosság villamosenergia-fogyasztását nem kellett korlátozni. Ebben az ágazat dolgozóinak, köztük a paksiaknak kiemelkedő szerepük van. További erőfeszítések kellenek

lettebb államok. Tehát az energiatakarékos technológiák kidolgozásával és alkalmazásával, valamint a pazarlás megszüntetésével fokozni tudnánk a termelés energiaellátásának a biztonságát. A termékszerkezet átalakításának halaszthatatlan programja is azt követeli: kevesebb anyag- és energiafelhasználással állítsunk elő értékesebb, a külföldi piacokon is jól értékesíthető termékeket. Az energiával a háztartásokban is takarékoskodni kell.

adások meghaladták a bevételket, többet fogyasztottunk, mint amennyit megtermeltünk. A különbséget hitelből egyenlítették ki az ország.

A dolgok ilyen alakulásáért, végrehajtás és az ellenőrzés kiemelt felelősségeiért felelősség terheli a központi és a helyi szerveket is. A jogos kritikát minden kinek, akit illet — beosztásra vonatkoztatva — el kell fogadnia. Ezt azonban nem elég csupán hangoztatni. Igazi hiteles

Németh Károly (középen) megtekintette az erőművet

Amikor az erőműről, az ország életében igen fontos, hatalmas fizikai energiákat koncentrálnak reaktorokról szólnak, nemcsak a fejlett technika és a megawattok jutnak az eszünkbe. Tudjuk, hogy itt, ezen a néhány négyzetkilométeren, az egykori kukoricatáblák helyén óriási szellemi energiák is összpontosulnak. Itt él, itt tevékenykedik az ország legjobb erőművi szakembereinek legnagyobb csoportja, sok száz műszaki és humán értelmiségi, a technikusok és szakmunkások nagy tábora. Tehát egy új szellemi központ is létrejött, amelynek jó értelemben vett hasznos kisugárzása van környezetére, a megyére és az országra. Mi ezt üdvözljük, támogatjuk, építünk rá. Napjainkban erre, az új és előremutató szellemiségre, az itt tapasztalt felelősségérzetet tükröző magatartásra különösen nagy szükség van.

Ismeretes, hogy a párt Központi Bizottsága novemberi ülésén számba vette, hol tartunk a XIII. kongresszus határozatainak megvalósításában, s milyen teendők várnak ránk.

is a konkrét cselekvésben meg nyilvánuló önkritikának lehet. Arra a közvéleményünket foglalkoztató kérdésre, hogy képesek leszünk-e megbirkózni a nehézségekkel, a Központi Bizottság egyértelmű választ adott. Kezdeményezést és helytállást egyaránt követelő feladatok megoldása vár ránk. Ha az irányításban és a végrehajtásban mindenki megteszi, ami tőle telik, akkor leküzdjük a gazdasági fejlődés élénkítésének útjában álló nehézségeket, biztosan előrejutunk.

Munkaerőhiány és telesleg

A józan gondolkodású emberek megértik: arról nem tehetünk, hogy mezőgazdasági, élelmiszeripari és más termékeink világpiaci árai nagymértékben csökkentek, ami tetemes veszteséget okozott az országnak. Az se kíván magyarázatot, hogy az időjárás viszontagságainak is ki vagyunk téve. Ugyanakkor jogos a kritika azért, hogy lassan alkalmazkodunk a hazai munkában a változó és egyre szigorúbb nemzet

Nemzetközi pénzügyi rendszer**Mi lesz a dollárral?**

Szeptember második felében volt egy éve, hogy az öt vezető nyugati gazdasági hatalom a New York-i Plaza szállóban megállapodásra jutott az akkor túlértékelt dollár meggyengítésének szükségességében. Az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, Japán és az NSZK pénzügyminiszterei és a központi bankok elnökei elhatározták, hogy összehangolt akció keretében — a kamatlábak leszállításával, pénzügyi intervenciókkal és egyéb gazdasági eszközökkel — megtörik a dollár erejét, s igyekeznek a valutaárfolyam-arányokat reálisan „beállítani”. Egy eszterendővel az úgynevezett Plaza-megállapodás után úgy tűnik, hogy az öt ország koordinált dollárgyengítési „hadművelete” túl jól sikerült, s egyelőre nem lehet — az Egyesült Államok pedig nem is akarja — megállítani az amerikai valuta „mélyrepülését”.

A lélektani határ

Már a tavaly szeptemberi megállapodás idején is látnivaló volt, hogy a dollár értékvesztése *egyértelműen az USA érdeke*. Az évről évre duzzadó külkereskedelmi mérleghiány komoly gondot okoz az amerikai gazdaságnak, s a papírforma szerint a gyengébb dollár megállítja az importáradatot és versenyképesebbé teszi az amerikai árucikkkeket külföldön. A várakozásokkal ellentétben az Egyesült Államok külkereskedelmi mérlegének hiánya nem csökkent, hanem tovább növekedett. (Az sem volt kétséges, hogy az amerikai valutának elsősorban a jennel szemben kell gyengülnie, hiszen a kétoldalú kereskedelmi forgalomban az USA passzívuma a szigetországgal szemben már-már elviselhetetlen mértéket öltött.)

A tavalyi évet az amerikai külkereskedelem 148,5 milliárd dolláros rekordhiánnyal zárta, de akkor még nem fejthette ki a várt jótékony hatását a dollár gyengülése, hiszen az új „csodagyógyszer” mindössze négyhónapos volt. A kereskedelmi minisztérium viszont azt jelezte előre, hogy 1986 első felének végén már érezhető lesz a dollár értékvesztése az amerikai külkereskedelmi mérleg alakulásában, az esztendő végére pedig valamelyest csökkenni fog a deficit.

A legfrissebb előrejelzések arról tanúskodnak, hogy az USA külkereskedelmi mérlegének hiánya elérheti idén a 200 milliárd (!) dollárt is, de 170 milliárd dollár passzívum mindenképpen „összejön”. A mérleghelyzet romlásának az az oka, hogy az Egyesült Államok legfontosabb szállítói piaci pozícióik és a versenyhelyzet megtartása érdekében nem emelték exporttermékeik árát olyan mértékben, mint az saját nemzeti valutájuk erősödése megkívánta volna. Kétségtelen, hogy valamelyest emelkedtek az USA-ba irányuló árucikkke exportárai, de a termelők és a szállítók inkább időleges árvesztéseket vállalnak, s mozgósítják termelékenységüket, munkaszervezési tartalékaikat, mint sem feladják piaci részesedésüket. Ráadásul külföldön nem növekedett lényegesen a kereslet az amerikai termékek iránt, s a keresletet még a vonzó amerikai exportárok sem tudták fokozni.

1985 februárja óta a dollár a vezető nyugati valutákhoz képest átlagosan 40 százalékot veszített erejéből, másképpen szólva *a jen, a nyugatnémet márka és a többi valuta ennyivel erősödött a dollárral szemben*. Az amerikai valuta a legnagyobb mértékben a jennel és

a márkával szemben veszített erejéből. Szeptember második felében a dollár áttört *egy újabb lélektani határt*, árfolyama 2 márka alá süllyedt. A jen erősödése is látványos, a japán valuta árfolyama a dollárhoz képest egy év alatt 260-ról 150 körüli értékre módosult.

Washington azt is várta a dollár összehangolt meggyengítésétől, hogy a nyugat-európai, valamint a japán gazdaság a nemzeti valuták erősödésével kedvezőbb konjunkturális helyzetbe kerül, s mintegy lokomotívként maguk után húzzák a gyengélkedő amerikai gazdaságot. A várakozásokkal ellentétben azonban a nyugat-európai és a japán konjunktúra nem „fűtődött fel”, s nem tudott kedvező hatást gyakorolni az amerikai gazdaságra.

Ma már mind az amerikai pénzügyminisztérium, mind pedig a központi bank szerepét betöltő FED egyetért abban, hogy nem szabad megállítani a dollár gyengülését mindaddig, ameddig nem mutatkoznak kedvező jelek a külkereskedelmi mérleg alakulásában. A FED idén már négyszer csökkentette a leszállítási kamatlábat, s a kamatmértékek is egyértelműen az amerikai valuta meggyengítését szolgálták. Egyrészt az alacsonyabb kamatlábak mérséklék a keresletet a dollár iránt a pénzpiacokon, s a keresletcsökkenésnek a dollár további értékvesztésével kell együttjárnia. Másrészt az alacsony kamatlábak — legalábbis elvben — ösztönzik a beruházási kedvet, s végső soron kedvezően hatnak a konjunktúra alakulására. (Ez utóbbinak egyelőre nincsen sok jele az amerikai gazdaságban, hiszen az első félévben a tervezett 4 százalékkal szemben a bruttó nemzeti termék csak 2,2 százalékkal növekedett.)

Nyugat-Európában és Japánban már túlzottnak tartják a dollár értékvesztését, illetve a saját nemzeti valuták erősödésének mértékét. Minden bizonynyal ezzel magyarázható, hogy sem az NSZK, sem Japán nem teljesítette nyári ígérését. A két ország pénzügyi vezetése akkor ugyanis megígérte, hogy újabb kamatlábcsökkentéssel járul majd hozzá saját konjunktúrája erősítéséhez, illetve az amerikai valuta további gyengítéséhez. A jelek arra utalnak, hogy az USA kivételével a Plaza-megállapodás résztvevői ma már szeretnének gátat szabni a dollár értékvesztésének, de a „szellem” túlságosan is kiszabadult a palackból...

Kezdődhet a körforgás

A kedvezőtlen gazdasági statisztikák, valamint a külkereskedelmi mérleghiány duzzadása viszont arra kényszeríti Washingtonot, hogy sorsára hagyja a dollárt, s ne tegyen semmit erősítése érdekében. Sőt, a FED újabb kamatcsökkentésre készül, s ezzel *ismét kezdődhet a körforgás*.

Komoly pénzügyi szaktekintély, vagy gazdaságkutató intézet nem vállalkozik annak megjósolására, meddig tarthat még a dollár gyengülése, s mikor következik be — ha egyáltalán bekövetkezik — a fordulópon. Csak arra lehet számítani, hogy egy ponton túl már az Egyesült Államoknak sem érdeke a gyenge, illetve a túlságosan is gyenge dollár. Azt viszont nem lehet tudni, hol van ez a határ. Pénzpiaci szakemberek arra számítanak, hogy rövid távon nem változik meg lényegesen a helyzet, tehát a dollár számottevőbb erősödésére nem lehet számítani az esztendő végéig.

Gara Szabolcs

Röpinterjú

Telefonvégen Schiff András

— Halló London, halló Schiff András, jól hall engem?

— Kitűnően, London nincs olyan messze.

— Igen, ha jól számolom, hét évnyre van. Akkor járt utoljára itthon. A zenerajongók most értesültek arról, hogy Ön decemberben három koncertet ad majd. Ha szabad megkérdezni, milyen minőségben: mint magyar—angol, magyar—amerikai, vagy milyen állampolgár?

— Természetesen mint magyar állampolgár. Külföldön élő magyar művész vagyok.

— Hét év nagy idő. Azt nem is kérdezem hány koncertet adott ez alatt, inkább azt, hány lemezfelvétele készült?

— Tizenöt lemezt készítettem a Decca céggel, amellyel kizárólagos szerződésem van.

— Milyen volt a fogadtatásuk?

— Nem akarok szerénytelen lenni, de nagyon jó kritikákat kaptam. Az egyik lemez, amelyen Bach hat partitáját játszom, tavaly az év lemeze lett Amerikában.

— A pesti koncertjén is Bachot játszik?

— Két szólóesten mamut-program lesz, hiszen Bach *Das Wohltemperiertes Klavier* című művét két részben játszom. Mindegyik koncert körülbelül három órás lesz, két-két szünettel. A harmadik fellépésem egy szonátaest, Végh Sándorral közösen. Ő negyven éve nem járt Magyarországon, így ez a koncert kettős hazatérés lesz. Őt tartom a ma élő egyik legnagyobb muzikusnak, mestere és példaképem, s ezért is jelent emocionálisan nagyon sokat ez a közös pesti koncert.

— Tudja, nálunk Liszt-év van. Szerepel Liszt-mű a műsorán?

— Nem. Nem szeretém Lisztet.

— Alkatilag áll távol Öntől? Vagy technikai gondokat okoz?

— Nézze, másfajta alkat vagyok, és Liszt zenéjének tolmácsolásakor annyi gátat kellene leküzdenem, hogy ez nem járhatna sikerrel. Őt a legnagyobb zongoristának tartom, aki valaha is élt. Saját testére komponált darabjai bizony sok technikai nehézségeket okozhatnak az előadóművészeknek.

— Szerencsére azért akadnak akik ezeket a gátakat, technikai korlátokat meghaladni tudják... A pesti koncertig közel három hónap van, mivel tölti az idejét addig?

— Az elmúlt fél évet pihenésre szántam. Nyelvkurzusokra jártam, rengeteget olvastam és új darabokat tanultam. Szükségem van a feltöltődésre, mert amitől a legjobban rettegek az életben; az a rutin. A pesti koncertig még két lemezfelvételt kell készítenem a Bécsi Filmharmonikusokkal Dohnányi vezényletével... Aztán, irány Budapest.

V. Bálint Éva

Mérgezett vizet ittak a dolgozók

Mégis nyit a pécsi Kamaraszínház

Pécs új színháza, a Kamaraszínház a tervnek megfelelően, október 10-én megnyitja kapuit. A társulat Shakespeare: *Lear király* című drámájának díszelőadásával köszönti a színházavatást. A hét elején történt súlyos vízszennyeződés több napon át kétségessé tette a színház tervezett időpontban való átadását. Nógrádi Róbert igazgató tegnap arról tájékoztatót, hogy az intézmény dolgozói sikeres erőfeszítéseket tesznek az üzemzavar okozta nehézségek leküzdésére, a tetemes időkiesés pótlására.

Mint jelentettük: szeptember 30-án a kamaraszínházban folyó műszaki szerelési munkák során — feltehetően emberi gondatlanságból — etilénlikol tartalmú hűtőfolyadék került az épület víz-

ellátó rendszerébe; illetve annak egy része bejutott a belváros elosztó hálózatába is. A színház dolgozói közül sokan fogyasztottak a mérgező anyagot tartalmazó vízből, emiatt kórházba kellett szállítani őket. A vízszolgáltatás leállása miatt megszakadtak vagy lelassultak a színház üzemeltetésének befejező munkálatai. Mindezek miatt vált kérdésessé, hogy meg lehet-e nyitni az intézményt az eredetileg meghatározott időpontban.

Az igazgató elmondta: a hét közepén a színház mind a negyvenhat dolgozója — színészek, táncosok, műszakiak — kijött a kórházból.

(MTI)

Fejes Endre:

Rezzenéstelenül

Kétezret írtunk. A hídon baktattam, néztem a Dunát. Szeretem. A világ minden tájáról haza csalt. Befordultam a sziget-bejárónál. Nem döntöttem el, a huszadik századot búcsúztatni mentem, vagy a huszonegyediket köszönteni.

Mióta nem engedhettem meg magamnak a céltalan kószálás örömét! Szembe sétáltam az árral. Milyen könnyű a partról! Elfáradtam, leültem. Harminc körüli férfi állt meg mellettem. Nevetett.

— Izomlábam lesz reggelre. Az utolsó tíz évben összesen nem mászkáltam ennyit.

Csak a nevetése volt idegen.

Születése óta ismerem. Tíz éves is elmúlt, amikor végre levágták vállig erő, göndör szőke haját. Néha rám bízták. Csavarogtunk mindenfelé. Sokat bosszankodtunk, mert kislánynak csúfolták. Segítettem kiverekedni a hajnyírást. Azután ritkábban láttam. Majd elmaradt. Mikor is? Sok-sok éve.

— Érettségi után találkoztunk utoljára — mondta. — Valamikor, a nyolcvanas évek közepén.

Közel másfél évtized nekem se kevés idő, de neki majdnem a fél élete.

— Ma reggel órákig másoltam, nagyítottam a főlvételeimet. Sok jött össze. Előhívni még csak előhivogattam őket, de a többihez nem volt kedvem. Hónapok óta gyűltek a negatívok.

Négy évtizedes mélypont

87. jan. 23.

A dollár ismét a címlapon

Első látásra úgy tűnt, a sajtó kezdte el az egészet. A Newsweek legutóbbi száma ugyanis egy meg nem nevezett kormánytisztviselőt idézve, úgy vélte, hogy Washington akár egy 140 jenes, vagy 1,70 márkás dollár-árfolyamot is elfogadhatónak tartana. Erre „egy lapátal” rátett még a vasárnapi New York Times tudósítása, amely szerint a kormány elégedetten szemlélné az amerikai valuta árfolyamcsökkenését. Hétfőn nyitottak a tőzsdék és a dollár értéke zuhanni kezdett. Megjelent a Fehér Ház kommunikéje, e szerint az árfolyammozgás „rendezett” és „határozott”.

Az olvasók számára mindenestre nem úgy tűnt, hogy Washingtonban elégedetlenek a fejleményekkel. Tagadni csak a pénzügyminisztérium egy középvezetője próbált: szerinte nem az a kormány politikája, hogy szavaival lefelé nyomja valutája árfolyamát. A cáfolat, persze, csak olaj volt a tűzre. Január 19-re a dollár Tokióban négy évtizedes mélypontra került. Az amerikai valuta értékvesztése voltaképpen 1985 októbere óta tart, minden érdekelt fél egyetértésével. A januári felgyorsulásnak, a piacok spontán, de erőteljes mozgásának több oka lehet. Az alapvető persze az, hogy a tőzsdei szakemberek döntő többsége a dollár további értékvesztését várta és ezt támasztották alá a kormányzati megnyilatkozások is. Az Egyesült Államok kereskedelmi mérlegének deficitje ugyanis ebben az évben a 170 milliárd dollárt is elérheti, a külföldi adósságállomány pedig 1990-re hihetetlennek tűnő 800 milliárd dolláros szintre ugorhat. Politikai és lélektani tényezőről is szó van: Reagan elnök pozíciója a fegyverügylet következtében megrendült, a pénzpiaci körökben elismert Paul Volcker pedig újabb periódusra nem lesz FED-elnöknek nevezve. Vagyis: januárban minden összejött.

Az árfolyammozgás azt az egyensúlytalanságot tükrözi, amely a fejlett tőkés országok legerősebbjei kereskedelmi mérlegében megmutatkozik. A dollár értékvesztése azt célozza, hogy az amerikai áruk javuló versenyképessége révén az USA-deficit radikálisan csökkenhessen. Az árfolyam szintje változásának ugyanis a ráta és infláció között áll fenn. (Ráadásul az árfolyamváltozás a probléma megoldásának viszonylag fájdalommentes módja, a többi lehetőség csak rosszabb lehet.

Milyen módon javíthatja még az Egyesült Államok kereskedelmi mérlegének egyenlegét? Engedhet a Fehér Ház a kongresszus bizonyos köreinek és fél év alatt protekcionista törvények egész csokrát lehetne keresztülvinni. Ennek következtében persze nagy valószínűséggel kereskedelmi háború kezdődne, hiszen önértékes törvényhozók, akik az „odacsapást” sürgetik, Európában is vannak. Sopánkodna persze az amerikai fogyasztó is a magasabb árak miatt, rá azonban a képviselők még egy darabig

nem hallgatnának. A csata melléktermékeként alighanem használaton kívül kerülne a nemzetközi kereskedelem eddig elfogadott több szabálykönyve.

Van persze más *alternativa* is: az USA elvileg kész lehet mérlege megjavítása érdekében hazai keresletét mérsékelni, és akár egy recessziót is elviselni. Ez a kúra persze már nem olyan „biztos”, mint a protekcionista hozzáállás. Előfordulhat ugyanis, hogy az import aránya szűkülő piacon belül is nő. Egy visszaesés azonban abban az USA-ban, amely a fejlett tőkés országok összesített bruttó nemzeti termékének egyharmadát adja önmaga, azt jelentené, hogy a tőkés világ négy éve tartó fellendülésének vége szakadna. Ennek minden foglalkoztatási és növekedési következményével Nyugat-Európára. Ahol egyébként sok helyen — Franciaország, Anglia stb. — fontos választásokat tartanak a közeljövőben. Egy hirtelen, bár „importált” recesszió nyilvánvalóan az ellenzék esélyeit növeli...

Nincs tehát más kiút: Washingtonnal együtt kell működni. Az amerikai igény pedig az, hogy Japán és az NSZK csökkentse a kamatlábakat és költségvetési politikájával is élénkítse otthon a gazdasági növekedést. (Értsd: az amerikai áruk iránti keresletet.) Senki nem kívánja persze, hogy Bonnban a január 25-i választás előtt lépjenek. Nem kellemes dolog azonban a Bundesbank számára a *valutapiaci intervenció* sem. A dollárt támogató vásárlás révén ugyanis a márká kerül a rendszerbe, évi 8 százalékra növelve a pénzellátás gyarapodásának ütemét, miközben a kormány csak 5–6 százalékos emelkedést tervez. Tokióban *Mijazava* pénzügyminiszter bejelentette, hogy Washingtonba, *Baker* kollégájához látogat. Ők ketten tavaly októberben a dollár—jen-árfolyam megvédésére és befolyásolására megállapodást kötöttek. Ez azonban — mint a tények mutatják — a gyakorlatban sokat nem ért. *Miért utazik tehát?* Alighanem a japán kamatleszállítás lesz a téma. Mint ahogy hamarosan Bonnban is befogják adni a derekukat. A kereskedelmi háború vagy a globális recesszió nem vonzó alternatíva.

Gara Szabolcs

Késélen

A Gabonatárszt hitelképessége megmarad -

Végre nyugodtak lehetünk. Az országban szinte mindenütt biztonságot nyújtó hótakaró borítja az őszi vetéseket. Ha majd jön az olvadás, a csapadék remélhetőleg a földekbe szívódik és így legalább részben pótolni fogja az évek óta hiányzó nedvességet. Talán jobb termésű év következik. De ez nem változtat azon, hogy a gabona világpiacon mélyponton van és a terményt forgalmazó, exportáló, a lisztet őrölő és a keveréktakarmányokat gyártó gabonaipar eszközei kétségbeejtően elavultak.

Az elmúlt tervidőszak nyitányán, 1981-ben még csak 12,8 millió tonna gabonát termeltünk, de az 1984-es rekordévben már elértük a 15,6 millió tonnát, és a tavalyelőtti rossz időjárásban is produkált a magyar mezőgazdaság 14,7 millió tonna szemes terményt. Aztán az időjárás 1986-ban felülmúlta saját magát: az aszály minden korábbi mértéket meghaladott. De a termés még így is több volt, mint 14 millió tonna. Ez azt is jelenti, hogy a gabonatermesztés technológiájának mai színvonalán, átlagos időjárású évben, a 15–16 millió tonnás termés egyáltalán nem elképzelhetetlen.

De még ez a termésmennyiség sem elegendő ahhoz, hogy a korábbi évekhez képest növekedjenek a gabonakivitelből származó exportbevételeink. A világpiacon az árak ugyanis az elmúlt időszakban katasztrofális mértékben csökkentek. A búzákat 1983-ban még tonnánként átlagosan 153,97 dollárért tudtuk eladni, de 1985-ben már csak 132,42 dollárt kaptunk érte. Tavaly már csak 115 dolláros átlagárat értünk el. Az idén már csak 96 dollárra sikerült szerződést kötni.

Igazgató a túpárnán

Arról megoszlanak a vélemények, hogy lesz-e ez még rosszabb, vagy az ideiglenes megáll az árcsökkenés? De abban egyetértenek a szakértők: a közeljövőben aligha fognak emelkedni az árak. Ezzel együtt, minden megtörténhet. Még az is — és ez az eddigi és a folyamatban lévő mezőgazdasági beruházásokat látva nagyon is elképzelhető —, hogy a magyar mezőgazdaság 1990-re terveinek megfelelően valóban megtermel 18 millió tonna gabonát. Ebben az esetben több, mint négy millió tonna szemes terményt exportálhatunk; mai árakkal számolva 400 millió dollárt megközelítő értékben. Úgy legyen! *Lacfi Dániel, alkü a Me-*

zőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium kereskedelmi főosztály vezetője volt, egy évvel ezelőtt foglalta el a Gabonatárszt vezérigazgatói székét. Tudta, hogy túpárnára ül, mert tudta, hogy miközben a gabonatermesztés eredménye évről évre javult, addig a termés felét felvásárló, készle-

Még jó, hogy aszályos volt a nyár. csak a malom falánál, a szabad ég

tező, feldolgozó és a felvásárolt mennyiség közel harmadát exportáló társzt eredménye évről évre romlik. Sőt, vezérigazgatói működésének első évében a Gabonatárszt akár veszteséges is lehetett volna.

Végül nem így történt. A kormányzati segítségnek és a gazdálkodás meg a technológia fegyelme megszigorításának köszönhetően a Gabonatárszt forgalma 1,5 százalékát nyereségként könyvelheti. S így

Öröm az

A termelés kiesését mindenütt pótol

Nem lehet azt mondani, hogy az időjárás a kegyeibe fogadta a magyar gazdaságot. Az elmúlt hetek kom-

Csökkentik a létszámot

Távközlési fúzió

A tőkés világ második legnagyobb távközlési vállalata jött létre azzal a hat hónapig érlelt döntéssel, amely egyesíti a francia Compagnie Générale d'Électricité Alcatel nevű leányvállalatát az amerikai ITT telefontalakkal foglalkozó részlegével. Az új cég — neve Alcatel, székhelye Brüsszel, Amsterdamban jegyezték be, míg vezetése francia — a tervek szerint tizenhárommilliárd dolláros forgalmat tervez, mintegy kétszázalékos profitráttával.

Azok számára, akik ezt a nyereségszintet keveslik, az új vezetés költségcsökkentő programot ígér. Becslések szerint a 150 ezer dolgozó mintegy 10 százalékatól fognak az elkövetkező években megszabadulni. Az „áramvonalasítás” alighanem elkerülhetetlen, ha az új Alcatel domináns szerepre tör Nyugat-Európában. További érv a *takarékosság* mellett, hogy az ITT nemcsak fejlett

letet. Az évezred fordulójáig talán az ágazatban foglalkoztatottak 25 százaléka is feleslegessé válhat.

A folyamat megindult, a szövetségek kialakulóban vannak vagy már meg is kötötték a megállapodás. A cél minden esetben a fejlesztési költségek megoszása, új piacok biztosítása. A CGE—ITT egyezménye által létrejött vállalat Nyugat-Európa legnagyobb távközlési

tot és a fúzió után megfelelő külföldi kapcsolatot kereshet.

Az új Alcatelben a nagyobb súlyt a franciák képviselik. A részvények 55,6 százaléka a CGE tulajdonában van, az ITT-nek 37 százalék jutott, míg a maradékon egy francia és egy belga bank osztozik. Az operatív vezetés is a franciáknak jutott, az amerikai fél a felügyelő bizottság elnöki székével vigasztalódhat. E testület egyébként tényleg nemzetközi: megtalálható benne Haig volt amerikai külügyminiszter, s a nyugatnémet Lamsdorff gróf éppúgy, mint Étienne Davignon, a közös piaci bizottság volt tagja. A sajtóértekezleteken is a nemzetközi jelleg került előtérbe, a vállalkozás európai jellege. „Egyedülálló alkalom ez az európai távközlési ipar számára” — szökött 40 százalékos

technikát és szabadalmakat hozott a frigybe, a közöst az amerikai partner korábban akkumulálódott 800 millió dolláros adóssága is terheli.

A tőkés világban a fúzió után 10 nagyvállalat foglalkozik távközlési rendszerekkel, telefonniával. Az Alcatel a második közöttük, a vezető hely az amerikai ATT-é. A prognózisok szerint azonban az ezredfordulóra alighanem csak 4—5 marad közülük talpon. Az egyik ok a rendkívül magas kutatási-fejlesztési költség. Az ITT System 12 elnevezésű digitális telefonközpontja kifejlesztésére 1 milliárd dollárt költött és hasonló számokról tudna a konkurencia is beszámolni. A befektetett összegeknek pedig a következő évtizedben vissza kell térülniük — vagy veszteség keletkezik. Ebben az időszakban cserélik le ugyanis a telefonszámok a régi elektronikus központokat az új digitális rendszerekre. Ezekből egyébként számszerűen nem lesz annyira szükség, mint korszerűtlenebb változataikból, hiszen az új technika teljesítőképessége nagyobb. A szállítóknak a folyamatos korszerűsítésre is gondolniuk kell, az egyre növekvő igények miatt — egyes ipari körök évente 200 millió dollárra teszik a már kialakított központok állandó javításának igényeit. A számítógépesített központokra a tőkés világban eddig kiépített kapacitások meghaladják a fizetőképes keres-

cege, erős pozíciókkal az NSZK-ban és Franciaországban. A listán azonban mások is vannak. A tengerentúli ATT 1983-ban kötött szerződést a holland Philips-szel, ennek keretében az ATT telefonközpontjai Nyugat-Európában a holland cég hálózatát forgalmazza. A Siemens—GTE szövetség értelme az lenne, hogy a nyugatnémet vállalkozás betörhetne az USA-piacra, míg a GTE Európában válhatna ismertebbé. Két angol cég, a GEC és a Plessey ugyancsak fúziót tervezett, a lépést azonban a londoni monopóliumellenes bizottság egyelőre nem hagyta jóvá. A szövetség műszaki indoka pedig vitathatatlan lenne, hiszen mindkettő ugyanazt az X-jelű rendszert gyártják. Az Italtel és a Telett-ra tárgyalásait nem fenyegeti a hatósági közbelépés veszélye. Ha minden jól megy, Olaszországban is egy nagyvállalat képviseli majd az ágaza-

piaci súlyuk magabiztosságával az egyik vezető. Láthatóan a fúzió révén fel kívánják venni a küzdelmet az amerikai és japán konkurenciával.

Először persze az új Alcatelnek a saját háza táján kellene rendet teremteni. A vállalkozás két része ugyanis szinte konkurens egymásnak, hiszen két eltérő rendszert forgalmaznak. Az ITT természetesen nem kíván veszni hagyni 1 milliárd dollárt és felhagyni a System 12 gyártásával és a régi Alcatel sem mond le a piacon sikert aratott E10-jelű rendszeréről. Közös fejlesztésű digitális központtal csak évek múlva kívánna jelentkezni. Az új Alcatel azonban éves jelentésében már hivatkozhat arra, hogy vállalatai összesen 17 millió digitális vonalat szállítottak a világon és újabb 20 millióra van rendelésük.

— Gara —

A MAGYAR NEMZETI BANK HIVATALOS DEVIZAÁRFOLYAMAI ÉRVÉNYBEN: 1987. JANUÁR 30.

Devizanem	Vételi árfolyam	Közép 100 egységre	Eladási forintban
Angol font	6739,50	6746,25	6753,00
Ausztrál dollár	2888,61	2891,50	2894,39
Belga frank	118,22	118,34	118,46
Dán korona	645,73	646,38	647,03
Finn márka	971,97	972,94	973,91
Francia frank	734,04	734,77	735,50
Hollandi forint	2171,30	2173,47	2175,64
Japán yen (1000)	288,00	288,29	288,58
	3249,29	3252,54	3255,79
			15791,88

Kultúránk külföldi követői

Vendégtanár Bécsben

Borsányi Györgynek a közel-múltban jelent meg a *Válság-évek krónikája* című kötete a Kossuth Kiadónál, amelyben a harmincas-negyvenes évek Magyarországának történelmi táblóját vázolta fel. De azt biztos kevesebben tudják, hogy a Párttörténeti Intézet munkatársa második éve külföldön ad elő.

— Hol is? — kérdezem Borsányi Györgyöt.

— Bécsben, az *Institut of European Studies* nevű intézetben. Ezt a szervezetet ötven amerikai egyetem hívta életre, azzal a megfontolással, hogy diákjaik számára egyéves európai tartózkodást úgy tegyenek lehetővé, hogy közben ne szakítsák meg egyetemi tanulmányaikat. Talán arra is gondoltak, hogy bizonyos tantárgyakat Európában jobban tudnak tanítani, több a megfelelő szakember. S végül egy amerikai diáknak Európában tanulni jóval olcsóbb, mint otthon. Több városban hoztak létre ilyen intézetet, a központjuk Chicagóban van. A diákok így Európát is bejárhatják, amire később már kevésbé nyílna lehetőségük. (A közhiedelemmel ellentétben egy amerikai keveset utazik — nincs rá ideje.) Ebben az intézetben nincs állandó tanári kar, hanem Bécsből és környékéről verbuválják a szakembereket. Az intézet fő profilja a zenetörténet és a pszichológia.

— De hát Ön történész, és Kelenföldön lakik...

— Onnan nézve még Kelenföld is Bécs környéke... Kollégáim között van néhány krakkói és pozsonyi oktató is. Kelet-európai történetet adnak elő, különös tekintettel a XX. századra.

— Ezek történelemszakos hallgatók?

— Nem. Többnyire zenetörténészek, akiknek kötelező meghatározott mennyiségű tantárgyat fölvenni. Az intézet mintegy harmincfogásos „étlapot” készít számukra, s abból ki-ki maga választ.

— Nos tehát, milyen a „menü a la Borsányi”, és kik választják?

— Szemeszterként mintegy húsz-huszonöt hallgatóm van. Köztük persze mindig akad olyan, akinek valamilyen kelet-európai gyökere van. A ta-

valyi csoportban Vera volt a kedvencem. Szülei Csehszlovákiából kerültek az Államokba, és ő minden nyarat a cseh nagymamánál tölti. Érthető, hogy csehszlovák-centrikus, *Benest* és *Masarykot* tartja a XX. század legnagyobb alakjainak. A másik kislány Márta, lengyel származású. Volt egy horvát származású fiú: ők saját országaik története iránt érdeklődtek. A többiek szinte egyáltalán semmit nem tudtak erről a térségről. Mások ott az oktatás feltételei is, mint idehaza. A magyar diáknak adott ismeretei vannak, nem kell folyton a térképen mutogatni nekik, mi hol van. Másrészt viszont bármilyen nemzetiség nevét ejtem ki itthon, minden gyerek tudatában rögtön előítéletek, címkék asszociálódnak. Az amerikai gyerekekben nincs ilyesmi. Annyit homályosan tudnak, hogy ez szovjet blokk, s van valamilyen vasfüggöny, de ezt sem tudják pontosan. Ha hasonlítottal kivánnék élni, olyan vagyok én Bécsben, mint mondjuk a pesti bölcsészkaron felbukkanó kameruni tanár, aki egy másik kameruni néger-től megtanulta a nyelvet, és most magyar gyerekeknek Kamerun, Gabon és Togó történetét tanítja. Elmondja, hogy ott milyen törzsek élnek, milyen az államiságuk, és az egymáshoz való viszonyuk.

— Na, de ha az európai kultúráról nem is tudnak, azért nem Kamerun robbantott ki két világháborút!

— Ne becsüljük túl magunkat. Az átlag amerikai gyerek borzasztó keveset tud Európáról. Ha tud valamit, akkor azt Franciaországról, Németországról, a Szovjetunióról tudja. Ami köztük van, az terra incognita a számukra.

— S milyen a diák, ha amerikai?

— Jóhiszemű, szorgalmas és naív. Ellentétben, mondjuk, magyar diákjaimmal, ahol a tanár feladata, hogy a már meglévő előítéleteket és téves ismereteket cáfolja, ők első hallásra elhiszik, amit mondok. Még a „vasfüggöny” is könnyen hidaltam át.

— Hogyan?

— Azzal kezdtem, hogy én a „vasfüggöny” mögött élek. Onnét minden héten átjövök Bécsbe, mert azt kedvemért he-

tente felhúzzák. És ha már ez így van — mondtam nekik tréfásan — használják ki, jöjjenek át Budapestre, és mézzék meg. Magam sem gondoltam, hogy ezt komolyan veszik. Amikor a következő héten megkérdeztem tőlük, mit csináltak a hét végén, magától értetődő természetességgel válaszolták: Peseten voltak. Hiszen a tanár úr mondta, menjünk el Pestre! Szóval, az egész csoport átjött. Ez az átruccanás a későbbiekben nagyon megkönnyítette a dolgomat. Kiderült számukra, hogy a vasfüggöny mögött az emberek szinte ugyanúgy élnek, mint másutt. Itt is vannak üzletek, és mincsenek öltonnyak, szabadon járhatnak-kelhetnek, a rendőrök nem figyelik őket. Egyszóval az amerikai filmek hidegháborús kliséit ez az utazás elsöpörte. Attól kezdve jártak a többi szocialista országba is. És jóval kedvezőbb benyomást szereztek, mint a kiutazó magyar turisták.

— Miért?

— Mert nem az áruházakat nézegették, nem azt, hogy mit lehet venni. Az NDK-ból például azzal az élménnyel jöttek vissza, hogy ott a diploma megszerzése után az állam gondoskodik a diákok elhelyezkedéséről. Az amerikai diákoknak pedig az a legnagyobb gondjuk, hogy mi lesz velük az egyetem után.

— Végül is hálás hallgató-sága volt Bécsben.

— Így is van. Nem volt más dolgom, mint ismereteket átadni. Amit ők rendkívül komolyan vettek, és készültek az órákra. (Ugyancsak ellentétben magyar diákjaimmal.) Nagyon erős a versenyszellem köztük, hiszen az egyetemi minősítés alapján juthatnak jobb állásokhoz. Ne gondolja persze, hogy túl magas színvonalon oktatam Kelet-Európa történelmét. Mondhatni, előadásaim elemi szintű ismeretekre korlátozódtak. De mégis, megismerkedhettek egy sor névvel és iránnyal, s rájöhettek arra, hogy a térség történelme bonyolult, s az itt élő népeknek súlyos teherkételekkel kellett megküzdeniük. Talán sikerült elérnem, hogy mindez közelebb kerüljön hozzájuk, nagyobb megértést tanúsítsanak irántunk.

V. Bálint Éva

Vérfoltok – vagy hóvirágzás?

Egy furcsa természeti jelenség magyarázata

Sítalpakokkal felfegyverkezve hazánkból is egyre többen jutnak el a magas hegységek csúcsaira vagy a sarkvidékekre, az örök hó és jég birodalmába. A zord és hideg tájon mindenhol vakítóan fehér hó szikrázik a napsütésben. Am olykor-olykor a hó fehérségét hirtelen megtöri néhány színes folt. A gyanútlan turista megdöbbenően áll a békés fehér táj közepén: hogy kerülnek ide a vérfoltok.

Leggyakrabban piros vagy rózsaszínű foltokat talál a természetjáró. De a kutatók beszámoltak már zöld, sárga, bíborbarnás, kék, sőt fekete színű havakról is. A folt lehet csupán néhány gombostünyi, (bár ilyenkor még a szakember szeme is ritkán akad meg rajta), de lehet egészen nagy is, ameddig a szem ellát, mindenhol színes a hó. Gyakran csak a felszíne színeződik meg, de előfordul, hogy ha mélyebbre ásunk benne, csak több centiméter mélyen találjuk meg ismét a megszokott hófehér havat.

mikroszkóp alá helyezett tárgylemezen néhányszor 10 mikrométernyi, vagy még kisebb élőlények hatalmas tömegét figyelhetjük meg.

A hóvirágzást okozó kis élőlények általában algák. E kis növények mérhetetlen elszaporodása okozza a havak elszíneződését. Az óriási számban jelenlévő algasejtek között a kitarító természetbúvár más élőlényeket is felfedezhet, például mikroszkopikus gombákat, sőt hóban élő állatokat is. Bár egy-egy hóvirágzás kapcsán csak egy vagy néhány alfajta figyelhető meg, a tudomány sok ilyen hólakó algát ismer. A hideg körülmények között is elszaporodni képes algák száma körülbelül százra tehető. Ez nem is olyan nagy szám, ha megfontoljuk, hogy milyen sokféle lehet a színes hó.

A leggyakrabban előforduló, piros hóvirágzást okozó alga a *Chlamydomonas-nivalis*. (Sajnos az algáknak általában nincsenek

fonalakká szerveződő hengeres testű *Stichococcus*-ok. De hólakó szervezetek a felületükön sok apró bibircset viselő, igazán dekoratív külsejű *Trochiscia*-k is.

Talán volt, aki nem értette, hogyan lehet az, hogy csak a lábnyomainkban válik láthatóvá a szemmel még láthatatlan halvány hóvirágzás. A magyarázat igen egyszerű: testsúlyunk nyomása az apró sejteket széttiporja, szétroncsolja. Az így elpusztult sejtek festékanyaga kiszabadul és megfesti talpunk nyomát. Íme, ilyen egyszerű is lehet a véres lábnyomok magyarázata!

Felvetődhet a kérdés, miből élnek a hósvatagban ezek az algák? Növények, tehát széndioxid és víz felhasználásával szerves anyagot tudnak előállítani. A két fontos alapanyag nagy mennyiségben áll a rendelkezésünkre. A széndioxidot a légkörből veszik fel, a vizet

I G A Z D A S Á G

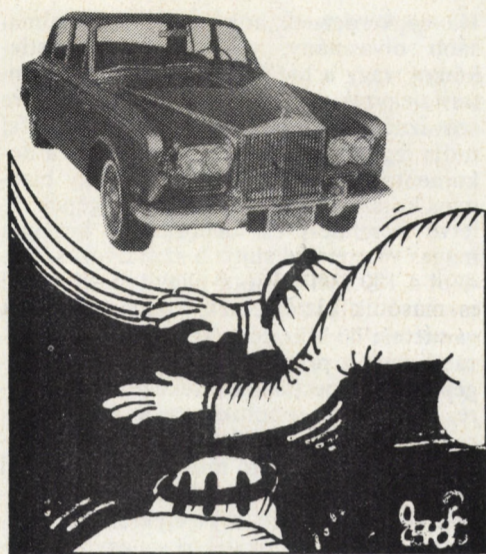
USA

A márka varázsa

A hetvenes évek közepén jelentek meg az amerikai szupermarketek polcain az úgynevezett „fehér” termékek, amelyeket más szóval *generikus árucikkeknek* hívnak. E termékek mindenekelőtt csomagolásukban különböznek márkás társaiktól, s a színnyomás nélküli, egyszerű feliratos csomagolás általában mérsékelt árral is együtt jár. Néhány év alatt a puritán csomagolású termékek elterjedtek az egész világon. A generikus termékek általában 20-25 százalékkal voltak olcsóbbak, mint a „rendesen” becsomagolt, ismert márkák — az elmúlt évtized végén jó üzletet jelentettek mind a gyártók, mind pedig a vásárlók számára.

Az Egyesült Államokban 1983 óta azonban fokozatosan csökken a generikus termékek forgalma. A piackutatók véleménye szerint a „fehér” áruktól való elfordulás több tényezővel magyarázható. A vágató infláció elmúltával a gazdasági és a jövedelmi viszonyok javulásával a fogyasztók takarékosági hajlama mérséklődött. Ugyanakkor a márkás — nem tartós fogyasztási — cikkek gyártói időről időre — 20-40 százalékos árcsökkenési akciókkal

ROLLS-ROYCE

igyekeznek eladásukat növelni. Végül, a vásárlóknak minőségi kifogásai vannak, mert a generikus árucikkek többsége a márkás termékekhez képest rosszabb minőséget képvisel.

Az érdeklődés csökkenése arra készítette a szupermarket-hálózatokat az Egyesült Államokban, hogy szűkítsék a kínálatot: míg néhány évvel ezelőtt 3-400 fajta fehér árut kínáltak, ma alig százat. 1982-ben a generikus áruk a szupermarketek éves forgalmában 2,4 százalékot, értékben kifejezve 2,1 milliárd dollárt képviseltek, mára ez az arány 1,8 százalékra csökkent, s az előrejelzések szerint további visszaesés várható.

A vásárlók tehát fokozatosan elvesztik bizalmukat a fehér áruk iránt, s inkább hajlandók többet fizetni a jobb minőségért, a megszokott márkáért. A márkás árucikkek gyártói is igyekeznek megfojtani a fehér áruk piacát. Az amerikai fogyasztókat költséges, országos méretű reklámkampánnyal buzdítják termékeik vásárlására. Időről időre vásárlási kuponokat jelentetnek meg az újságokban, amelyek felmutatásával a szupermarketek a kuponon szereplő termékre kisebb-nagyobb árengedményt adnak. (A gyártók a kuponok ellenében megtérítik a szupermarketek „veszteségét”.) Az amerikai fogyasztók körében igen népszerűek a kuponok, s nagyobb élelmiszer-bevásárlások alkalmával ezek segítségével 10-15 dollárt is meg lehet takarítani.

Külön kategóriát képeznek azok az áruk, amelyek izléses csomagolásban egy-egy szupermarket-hálózat megrendelésére készülnek. A címkén „márkaként” a szupermarketlánc neve szerepel. Ezek az áruk közbülső helyet foglalnak el a generikus és a márkás termékek között. A vásárló nagyobb bizalommal van irántuk, mint a fehér áruk iránt, mert véleményük szerint a nem kielégítő minőséggel a szupermarketlánc hírnevét kockáztathatja. Minőségben is közbülső helyet foglalnak el ezek az áruk, ugyanez vonatkozik a fogyasztói árra is.

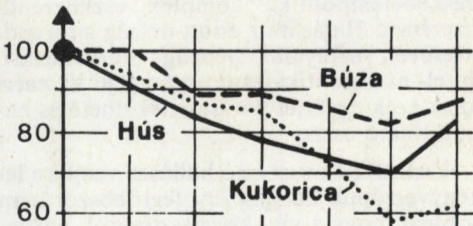
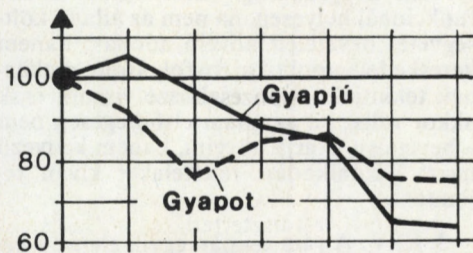
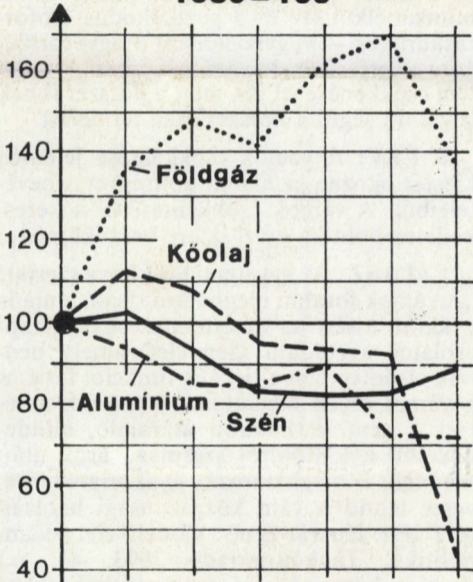
Ma már az amerikai szupermarketek mindegyike gyártat saját márkájú árucikkeket. Ezen a területen a kereslet csökkenése kisebb mértékű, mint a fehér áruk esetében. 1981-ben a szupermarketek forgalmának 14,5 százalékát tette ki a saját címkéjű termékek eladása. Tavaly ez az arány 12,1 százalékra csökkent, és 14,4 milliárd dollár értéket képviselt.

A piackutatók véleménye szerint nem biztos, hogy az amerikai infláció esetleges megélénkülése ismét a fehér áruk vásárlásának bővülésével járna. A fogyasztó ugyanis meglehetősen konzervatív, nehezebb gazdasági körülmények közepette is ragaszkodik megszokott márkájához.

G. SZ.

Világpiaci áralakulás

1980 = 100

Tarifából —

— vámokról, h

Ha megkérdeznék, hogy melyik az izgalmasabb olvasmány, egy Agatha Christie-könyv, vagy a hatályos kereskedelmi vámtarifajegyzék, nem biztos, hogy az előbbire szavaznék. Az utóbbin is éppen eléggé fel tudja izgatni magát az ember. Ebből a dokumentumból kiderül például, hogy bizonyos korszerű beruházási cikkek, gépek, illetve berendezések behozatalát kirívóan magas vámtétellel sújtja a szabályozás. Például a 180 lóerő fölötti nagy teljesítményű motorok alkatrészeinek, részegységeinek vámtétele 60 százalék, 50 százalék a behozatali vám a programvezérlésű ipari varrógépekre, a speciális konfekcióipari gépekre, a hegesztő robotokra, a lézeres, elektrosugaras és plazmaíves hegesztőkre, a folyadék- vagy gázmérő műszerekre, a fizikai vagy kémiai analitikai műszerekre, az automatikus szabályozó műszerekre. Hasonlóan magas — 40 százalékos — egyebek között a röntgensugaras és mechanikus anyagvizsgálók, a fűrő, maró, kovácsoló, gyaluló gépek, illetve a föld, kő és érc változtatására szolgáló speciális gépek vámtétele. Se szeri, se száma a 20-25-35 százalékos behozatali vámmal sújtott tételeknek. Ezek közös tulajdonsága, hogy korszerű technológiájú, többnyire beruházási eszközök.

Az ésszerűség azt diktálná, hogy a fogyasztási cikkek, a luxuscikkekre legyenek nagyobbak a vámok. Azt gondolná az ember, hogy a technológiai import fontosabb mondjuk a ruházati termékek importjánál, tehát a korszerű technológia beáramlása elé bizonyára kevesebb mesterséges akadályt gördítünk. Azonban nem így van. Magyarországon a beruházási cikkek, gépeket, berendezéseket és a tartós fogyasztási cikkek vámolják meg a leginkább, különösen, ha a legkorszerűbbekről van szó. Keményen megbüntetik azt, aki korszerű termelőeszközt próbál behozni az országba. Miközben azért panaszkodunk, hogy exportkínálatunk nem eléggé korszerű, a vámszabályok szigora gátolja ennek a kedvezőtlen állapotnak a megváltozását.

Vajon milyen érvek és ellenérvek hozhatók föl a magas vámtételek mellett, illetve ellen? Kíséreljük meg szembesíteni az ebben a témában leggyakrabban hallható érveket és a rájuk adható válaszokat.

1. ÉRV: A vám egyik alapvető funkciója, hogy módosítja a komparatív előnyöket, ezzel védi a hazai termelést.

VÁLASZ: A korszerű berendezéseknek a többségét nem gyártják Magyarországon, sőt jelentős részüket más KGST országban sem. Ezek a vámtételek tehát nem a hazai termelést védik, hanem a korszerűségtől „óvják” a magyar ipart, gátolják a műszaki fejlődést. Amelyik termék esetében pedig van hazai gyártás, ott a túlzottan magas vám a kényelmes monopóliumot, a hiánygazdálkodást erősíti. Ha a korszerűtlen vállalatokat védővámokkal (és egyéb módon) megvédjük a versenytől, ha meghagyjuk indokolatlanul magas árbevételeiket, akkor ezzel a korszerű ágazatokat fékezzük és csoportérdekeket szolgálunk a sokat hangoztatott népgazdasági érdekekkel szemben. Ráadásul az iparvédelmi céllal túlságosan magasra méretezett vámok csökkentik a nemzeti jövedelmet. Ahol munkanélküli-

A magyar külkereskedelmi forgalom sok esetben érthetetlen módon nem több lépéssel előttünk járó ország hadd hadd, ahelyett, hogy támogatná a kereskedelmi vámtarifajegyzékben. Gondolatait képzeletbeli vitában felfüggesztve, a hazai érvekre és ellenérvekre se nem tekint.

NÉHÁNY ÁRUCIKK KÜLKERESKEDELMI IMPORTJÁNAK (A FORGALOMMAL SZÖVEG) ÉRTÉKEI

	Személygépkocsi	Lemezjátszó, magnó	Belső
EKG	14,8	8,4	
Ausztria	27,4	12,3	
Finnország	9,2	6	
Norvégia	2,8	5,6	
Svédország	13,2	7,6	
Svájc	12,9	4,8	
Magyarország	44,0	40,8	

ség van és a gazdaság keresletkorlátos, ott a magas vám élénkítő hatása is lehet. Növelheti a nemzeti jövedelmet, hiszen a megdrágult import helyett érdemes megszervezni a hazai termelést. Ahol viszont nincs munkanélküliség és a gazdálkodás erőforráskorlátos — vagyis például Magyarországon — ott a magas vám a nemzeti jövedelem csökkenésével jár, mert a korszerűbbek rovására segíti a korszerűtlen termelést.

2. ÉRV: A vámok csökkentése jelentős kiesést okozna az állami költségvetés bevételeiből. A vámok csökkentésével a kereskedelempolitika mozgásterét beszűkülne.

VÁLASZ: Az egyetemi tankönyv szerint: „A vámok formális meghatározásában ma is gyakran kísért az az értelmezéssel kapcsolatos egyoldalú szemlélet, amely bennük elsődlegesen a fiskális funkciót látja és a vámot olyan közadónak fogja föl, amelyet a nemzeti határon átáramló, mindegyik elől a külföldről származó áruk után szednek. E meghatározás gyakorlatilag keveset mond a vám közgazdasági hatásairól.” (Dr. Huszár Ernő: Vámmélelet — vámpolitika, Tankönyvkiadó 1973. 43. o.) A vám közgazdasági szempontból akkor funkcionál helyesen, ha nem az állami költségvetés bevételeit növelő adónak, hanem kereskedelempolitikai befolyásoló eszköznek tekintjük. Ilyen eszközzé viszont csak akkor válik, ha az állam elsődlegesen nem a bevételeit akarja növelni, hanem kedvező hazai gazdálkodási feltételeket kíván teremteni.

3. ÉRV: A vám csupán egyik eleme a kereskedelempolitika komplex eszköztárszerének. Hatását az adott ország adórendszerével, árfolyam-, pénzügy-, beruházási, hitel- és árpolitikájával együtt fejti ki, ezért csak ezek együttes hatása értékelhető és hasonlítható össze.

VÁLASZ: Ez az első hallásra valóban lefegyverzőnek hangzó érv legtöbbször arra szolgál, hogy a vita kiterjesztésével, partatlanná tételével el lehessen venni a kritika életét. Azonban, ha jobban belegondolunk, ez az érv inkább az alacsony vámszint mellett lenne hatásos. A túlzottan magas vám-

A Budapesti Húsipari Vállalat

felvesz

felsőfokú végzettségű szervezőket

üzgyvitelszervezőket

Verseny folyik érte

Közös vállalkozások

A gazdaságukat modernizálni kívánó, gyorsabb fejlődést óhajtó országok gyakran élnek azzal a lehetőséggel, hogy területükön külföldi vállalatok *tőke* részvételével vállalkozásokban vehetnek részt. E konstrukció előnyei nyilvánvalók: a partner hozzájárulásaként fejlett technika és deviza áramlik be, javítva a fizetési mérleget, miközben az együttműködés új piacokat is megnyithat a fogadó ország számára. Nem elhanyagolható az sem, hogy a közös vállalkozás *korszerű marketing-szemléletet*, versenyképes vállalatvezetési kultúrát honosít meg és a tapasztalatok más ágazatokban és vállalatokban hasznosíthatók.

A tőkés világ államai közül soknak a fejlődése jellemző, hogy felemelkedésükben a külföldi tőkebefektetéseknek komoly szerepe volt. Délkelet-Ázsia országai például tudatosan törekedtek a közös vállalkozások elterjesztésére, de számottevő hatást gyakorolt e forma Nyugat-Európa „peremországaira” is.

Nem „emberbaráti”

Spanyolországban például a külföldi eredetű beruházások jelenleg a bruttó nemzeti termék 1,4 százalékát teszik ki, összegben ez 1986 első tíz hónapjában 4,17 milliárd dollárt jelent. Hasonló a helyzet Írországban is, ahol a külföldi vállalkozók elsősorban a fejlett technika meghonosításában vettek részt. A tőke persze nem „emberbaráti” megfontolások alapján mozog. A befektetésről szóló döntés meghozatala széles körű mélegelés kérdése. Igen ritkán fordul az elő, hogy egy vállalatnak a beruházás helyszínét illetően nincs alternatívája, az ország kiválasztása így szinte elképzelt „ver-

senytárgyaláson” történik. Szerepet játszik itt a kiválasztott állam politikai stabilitása, gazdasági kilátásai éppúgy, mint a munkaerő ára vagy a szakszervezetek súlya. Igen fontos természetesen maga a kiválasztott projekt, annak várható nyeresége, a gyártandó termék piaci kilátásai.

Rugalmasan

A külföldi tőke megnyeréséért ma a világban verseny folyik és e folyamatnak része az a szabályozás is, amely a közös vállalkozások létesítésére és működtetésére a fogadó államban vonatkozik. Nem ritka az sem, hogy a liberális jogszabályokon túl a fogadó ország kormányzata közvetlenül támogatást juttat a közös vállalkozásnak. A spanyol Telefonica és az ATT által chipei gyártására alapított 200 millió dolláros beruházás például 74 millió dollár összegben kapott vissza nem fizetendő támogatást, ugyanennyi hitelt, miközben 400 hektár terület az úthálózatral és a vízvezetékekkel amúgyis az állam biztosított. Írországban a jogszabály szerint a külföldi befektető által állítottákere költött minden egyes font jogcím az ír kormánytól másik egy font befektetés igénylésére a közös vállalkozásba. A partner döntését alighanem az is elősegíti, hogy a foglalkoztatott helyi munkaerő átképzésére esetlegesen felmerülő kiadásokat ugyancsak az ír kormány (pontosabban a költségvetési pénzekkel gazdálkodó Ír Fejlesztési Hatóság) téríti meg.

Tavaly ősszel Indonéziában is korszerűsítették a külföldi befektetésre vonatkozó jogszabályokat, megengedve például az idegen partnereknek azt is, hogy meglévő — és nem csupán új — cégekben szerezzenek érdekeltséget. Újdonság az

is, hogy a törvény akár 95 százalékos külföldi részvétel enged. Legalábbis kezdetben. A cél ugyanis elvileg az lenne — hasonló a felfogás a környéken többek között Malaysiában —, hogy a hazai rész fokozatosan, 10 év alatt 51 százalékukra emelkedjék. Nem egyszerű persze ezt a követelményt a gyakorlatban teljesíteni és minden egyes esetben a tőkeerős belföldi partnert megtalálni. Az illetékes hatóságok ennél fogva a jogszabály betűjét alighanem rugalmasan fogják kezelni. A fogadó állam

Kettős adózás nélkül

szabályozásának rendszeréhez hozzátartoznak azok a nemzetközi megállapodások is, amelyek az illető ország a közös vállalkozások működési feltételeiről köt. A legnagyobb jelentősége e szempontból a kettős adózás elkerüléséről és a beruházások védelméről szóló egyezményeknek van. Hatályuk alatt a külföldi vállalkozó biztosabbnak érzi helyzetét, szívesebben vállalkozik befektetésre. A fogadó országok döntését persze más módon is elő tudják segíteni. Sok államban működnek hivatalos beruházás-előmozdító szervezetek, intézmények. Feladatuk nem csupán propaganda, nem merül ki az illető ország jogszabályainak ismertetésében. E szervek arra vállalkoznak, hogy a potenciális beruházót folyamatosan segítsék, informálják, „cégmélységben” a kínálkozó befektetési lehetőségekről és tájékoztatásuk a megvalósítás módjairól is. Munkájuk a versenyképesség része. Ha jobban dolgoznak, mint más államok hasonló intézményei, úgy ott növekedni fog a befektetési kedv. Ellenkező esetben viszont negatív hatással kell számolni.

G. Sz.

Interjú Philippe Lévyvel

A svájci sansz

Kiegyensúlyozott és problémamentes viszony – Bemutatkozás Budapesten – Bővi

„A második világháború óta Önöknél nem rendeztek olyan magas szintű svájci műszaki-tudományos programot, mint amilyenre most Budapesten sor kerül majd” — ezzel a mondattal fogadott a zürichi repülőtérén az OSEC-nek, a kereskedelmi fejlesztési intézetnek udvarias képviselője. Nyomban átadta a programot, amelyből kiderült — igaza van. Tizenkilenc neves, köztük világhírű cég nevezésével nyilvánította ki érdeklődését Magyarországra és a magyarországi üzleti lehetőségek iránt. És én amolyan háztűznéző-félebe jöttem, szívélyes svájci invitálásra: híret vinni, hogy milyenek valójában ennek a kicsiny, de gazdag és tekintélyes potenciálú országnak a szándékai a budapesti „fellépéssel”. Meghívást kaptam Philippe Lévyhez, a svájci kormány nagyköveti rangban levő diplomatájához is, aki a kereskedelmi kapcsolatainkban illetékes. Lévy az irodájában, munka közben fogadott, minden protokolláris formáság nélkül, s a jó — mi több, hasznos időskínélő — svájci szokás szerint arra biztatott: kérdéseimet direktben fogalmazzam. Így láttunk munkához.

— Kérem Lévy úr, legelőbb talán szíveskedjék megvilágítani: jelent-e a magyar—svájci gazdasági kapcsolatokban rutintól eltérő lépést a budapesti svájci műszaki hét, vagy ahogy Önök nevezik, a „Swisstech”? Olyan kezdeményezést, amely eltér az eddigi kapcsolatrendszerünkben alkalmazott módszerektől, netán látványos svájci nyitással ér fel egy korábbi időszakhoz képest?!

— Hazám és Magyarország között — a gazdasági kapcsolatainkat tekintve is — kiegyensúlyozott, problémamentes a viszony. Mondhatnám, élénk a forgalom, amely kis hullámzásoktól eltekintve, az 1980-as évek elejétől kezdve emelkedést mutat. Persze tudom, hogy Svájc partnerei között Magyarország szerény pozíciót tölt be — mi ugyanis elsősorban közvetlen szomszédainkkal keres-

ma különösen érdekes lehet a közvetlen vállalati kapcsolatok építése, a vegyes vállalatok alapítása, talán nem veszi szerénytelenségnek, ha megjegyzem: Svájc egyes területeken fontosabb partnere Magyarországnak sok más, nagyobb, fejletti iparú tőkés országnál. (Jelenleg a fejletti iparú tőkés országok között a 3—4. helyen áll a forgalmat tekintve — a szerk.) A kooperációkat szám-

melés, a termelési együttműködés, a vegyes vállalatok alapítása szigorúan üzleti ügy. Pontosabban — az érdeklőkörben egymásra italláló vállalatok üzleti ügye. Kormányunk ebbe

SVÁJCI
MŰSZAKI-TUDOMÁNYOS
SZIMPÓZIUM
MAGYARORSZÁGON

nem szól bele. Amit megtehet — kedvező terepet alakít ki a kapcsolatok fejlesztéséhez. Megteheti, hogy a meglévő nehézségeket eltakarítja az útból; információs, közvetítő szerepet tölt be és szükség esetén még pénzügyi támogatást nyújt a feleknek. Ez utóbbira Magyarország esetében 1982-ben volt példa. De szeretném hangsúlyozni — a semleges Svájc nem teremthet kivételeket, nem preferálhat egyes irányokat, következetes marad történelmi, politikai, gazdasági hagyományaihoz. Úgy látom, elsősorban a vegyes bizottsági, tárgyalások, valamint Marjai József miniszterelnök-helyettes 1984-es svájci látogatásán folytatott

Országúti áruházak

A hétvégeken igencsak lelassul a közlekedés a 3-6 sávós amerikai országutakon, a gyanútlan nézelődő azt is hihetné, hogy az egész ország kirándul. A szó nem hagyományos értelmében kirándulásról van szó, ugyanis a hétvégeken gépkocsik tízmilliói „rajzanak ki” szerte az Egyesült Államokban, hogy tulajdonosaik vásároljanak, nézelődjenek. S hogy ehhez miért kell az országutakra menni? Mert az elmúlt tíz esztendő alatt az USA-ban a kereskedelem a városokból és sűrűn lakott településekről szinte észrevétlenül kiköltözött az autósítrádák mellé.

Bevásárlószigetek

A nagyvárosokban az épületek és üzlethelyiségek bérleti és fenntartási költségei évről évre emelkednek, így az áruházak és a kisebb üzlethálózatok, butikok mind kevésbé tudják megfizetni a csillogzó díjakat. Ráadásul a zsúfolt amerikai metropolisokban szinte lehetetlen a parkolás, márpedig a „motorizált” átlag-amerikai nem szeret sokat gyalogni, legszívesebben még a puldok között is autóval közlekedne. Nem véletlen, hogy a nagyvárosokban sorra zárnak be az országos és helyi áruházláncok fiókjai; ők már rájöttek, hogy a működési költségek állandó emelkedése csökkenti a nyereséget, a parkolási nehézségek pedig a vásárlók számát. Tulajdonképpen ezek az okok váltották ki a kereskedelem kiköltözését a városokból. (Természetesen nem arról van szó, hogy az amerikai városokban nincsenek üzletek és ki-

sebb áruházak, de a „nagyok”, a „márkák” már kimenekültek az országutak mellé.)

A hetvenes évek közepén hatalmas építkezések kezdődtek az amerikai országutak mentén. Az egész országot ma már behálózák az egymástól 10-15 kilométerre épült úgynevezett bevásárlószigetek, ottani szóhasználatul a mall-ok. Fél városligetnyi területre, egymással szorosan összeépítve települtek az áruházak, szupermarketek, butikok, éttermek. A bevásárlószigetek építészte már a jövő századot idézi, modern formák, egyszerű és célszerű kivitel — s mindenhol kínos tisztaság.

A bevásárlószigetek „királyának” tartják a New Jersey állambeli Paramus, ahová hétvégeken több millió ember „zarándokol” el, hiszen mindössze félórányi autótúra fekszik New Yorktól. Ez a hatalmas mall mintegy egymillió (!) gépkocsi számára nyújt kényelmes és áttekinthető parkolási lehetőséget. Kisebb „testvérei” — az USA-ban mintegy tízezer bevásárlósziget működik — sem szűkölködnek a parkolóknak, általában ötvenezer gépkocsi várakozhat egy időben egy-egy mall körzetében.

Paramusban békésen, a szó szoros értelmében összeépülve férnek meg egymás mellett az éles versenyt folytató áruházláncok, az Alexanders, a Boomingdale, a Sears, a Caldor és a többiek. Mind-egyik áruháznak megvan a maga törzsközönsége, bár mindent elkövetnek egymás vevőinek elszájkázására. A mindössze 2-3 szintes áruházak hatalmas területen nyúlnak el, a nagy tömeg szinte elveszik az épületekben, a bevásárlás és a nézelődés a látványos zsúfoltság ellenére is kellemes, szórakoztató.

Bajok a fogyókúrával

A pénztárcanyitogató Paramusban — akárcsak a többi bevásárlószigeten — szép számmal épültek fedett passzázsrendszerű üzletsorok. Nyáron a légkondícionálás, télen pedig a fűtés teszi kellemessé a nézelődését ezekben a bazarvárosokban. A tető üvegén zavartalanul hatol be a nappali fény, a világítás tehát szinte felesleges, s jórészt csak reklámcélokat szolgál. Középen helyezkedik el a mall „főutcája”, amely parkettás, köves, márványlapos burkolatú. A sok beültetett fa, virág, szökőkút szabadtéri benyomást kelt. A „főutcaról” nyílnak a leágazások, s mindenhol üzletek, üzletek, üzletek. A játékboltok, ruhaüzletek, könyvböngészők, sportfelszerelési cikkek árudái, elektronikai szaküzletek, illatszertárak stb. végeláthatatlan sorban követik egymást. S természetesen a vendéglők, hamburger-árudák, pizzériák, fagylatozók sem maradhatnak ki egy igazi bevásárlósziget kínálatából. Az ingyencsék árudáit 20-25 méterenként esábitják az állandóan fogyókúrázó, de igencsak testes amerikaiakat.

A napi 16-18 órán át nyitva tartó mall-ok tisztaságára külön csapat felügyel, szinte megállás nélkül folyik a porszívózás, a gépesített seprés és

a burkolat folyamatos felmosása. S a tiszta környezet mintha megváltoztatná az embereket is: cigarettavéget sehol sem látni a földön, s a szemégyűjtőket sem célba dobásra használják.

Paramus és társai egy évtized alatt osztatlan sikert arattak az amerikaiak körében, akik igencsak szeretnek vásárolni. (A statisztikák tanúsága szerint az amerikai a világ legkevésbé takarékos népe. Míg a japánok havi jövedelmük 15 százalékát teszik be a takarékbba, az amerikaiak jövedelmük 97 százalékát azonnal elköltik.) A kiváló parkolási lehetőségek, a „mindent egy helyen” rendszer, a széles árukínálat, a kulturált vásárlási körülmények, az údváriás eladók, nem utolsósorban a sok jó falat mágnesként vonzza az embereket az egész napos „kirándulásra”. Mert a bevásárlószigetek egész napra kínálnak látnivalót, költölnivalót és költenivalót.

Parkolóhelyek

A mall-rendszer igen jól védelmező az oda települt cégeknek is. Működési költségeik ott jóval alacsonyabbak, mint a városokban, a vásárlók száma pedig minden rekordot megdönt. Elég itt csak arra utalni, hogy egy-egy mall szinte annyi parkolóhellyel rendelkezik, mint egy közepes méretű amerikai város. S az USA-ban nem a hely, hanem a parkolóhely határozza meg a vásárlók számát...

Az országutak mellé települt áruházak forgalma átlagosan háromszor nagyobb, mint a városiaké. Az sem utolsó szempont, hogy van bőségesen hely a terjeszkedésre és a raktározásra. A bevásárlószigetek tehát kellemesek a vásárlók, és nyereségesek az „útszéli” cégek számára.

Európában még csecsemőkorát éli ez a tipikusan amerikai bevásárlási módszer, s a nagy beruházási költségek miatt nem ismerjed olyan gyorsan, mint az óceán túlsó oldalán. Az európai vásárló szereti a patinás, emberi léptékű áruházakat, boltokat, így a kereskedelmi szakemberek az öreg kontinensen nem számítanak „mall-robbanásra” belátható időn belül. A sztráda-bevásárlószigeteket az Egyesült Államokban viszont gomba módra szaporodnak. Hétvégeken — némi túlzással — kiürülnek a nagyvárosok, a társadalmi élet, a gyereknevelés a mall-okon folyik, A New Yorkból New Jersey államba vezető Washington hídon és a Hudson alatt átvezető Lincoln-alagúton végeláthatatlan sorokban áradnak az autók Paramus, Nanuet, Seacaucus, Bergen és a többi közeli mall felé. Ha jó az idő, azért, ha pedig rossz — akkor azért. Mert vásárolni mindig kell. Még akkor is, ha a család „becszóra” elhatározza, hogy ma éppen nem vesz semmit. A bevásárlószigeteket varázsa ugyanis még a legskótább pénztárcákat, hitelkártyákat is kinyitogatja...

— ASZ —

A NAP PROGRAMJÁBÓL

RÁDIO

Február 21., szombat

KOSSUTH:

14.00: Hírek, Időjárás, Műsorismertetés. — 14.10: A hét embere. — 14.20: Mindennapi irodalmunk. — 14.50: Régi híres énekesek műsorából. Josef Schmidt operariákat énekel. — 15.10: Új Zenei Újság. — 15.54: Reklámparádé. — 16.00: 168 óra. — 17.30: Népdal-előadók hangalbuma. — 18.15: Hol volt, hol nem volt... — 18.25: Könyvújdonságok (x) — 18.30: Hírek, Időjárás, Sport. — 18.45: Elindult szep-temberben. Darvas József regényét rádióra alkalmazta Kiss János (1972). — 19.36: Az Angol Kamarazenekar játszik. — 20.30: Radnai György operettfelvételéből. — 20.44: Német utakon. — 20.59: Tölsön egy órát kedvenceivel! — 22.00: Hírek, Időjárás, Sport. — 22.15: Európa hangversenytermeiből. Claudio Arrau (zongora) Beethoven-hangversenye a hohemensi vár lovastermében. — 24.00: Hírek, Időjárás. — 0.15–5.50: Éjfél után.

PETŐFI:

14.05: Magunkat ajánljuk. — 17.00: Hírek, Időjárás, Utközben. — 17.05: Magyar együtté- seik felvételeiből (szt.). — 17.30: 4x4. Játék. — 18.30: Dzsessz az NDK-ból (szt.). — 19.00: Hírek, Időjárás, Utközben. — 19.05: Sport. Köz- v. bajnoki jégkorongmérkőzés- ről és a ZTE-Bp. Honvéd férfi kosárlabda-mérkőzésről. — 19.30: Nóták (szt.). — 19.41: Elvis Presley összes felvéte- le (szt.). — 21.00: Hírek, Idő- járás, Utközben. — 21.05: Re- beka leányai. Dylan Thomas regénye rádióra alkalmazva. — 22.00: Hogy voltam? Szilá- gyi János műsora. — 23.00: Hírek, Időjárás, Sport. — 23.15: Brazil ritmusok (szt.). — 0.15– 5.50: Éjfél után.

3. MŰSOR:

14.05: Lemezbörze helyett (szt.). — 15.00: Hi-Figyelő (szt.). — 15.30: Zenekari ope- rarészletek (szt.). — 16.00: A dal mesterei — Marie Bertola és Solyom-Nagy Sándor éne- kel (szt.). — Kb. 17.10: Szilome Műzsz hegedű, zongorán köz- reműködik: Clifford Benson (szt.). — 17.29: Kritikusok fó- rumja. — 17.39: A Berlini Rá- dió szimfonikus zenekarának Mozart-hangversenye (szt.). — 19.00: Hírek, Időjárás, Műsor- ismertetés. — 19.05: Opera- művészlemez (szt.). — 19.40: Holnap közvetítjük. — 20.00: Mindennapi irodalmunk. — 20.30: Wilhelm Furtwängler vezényli a Bécsi Filharmoniku- s Zenekart. — 22.02: Eji muzsika (szt.). — 22.17: Odüssz- szeia. — 23.30: Hírek, Időjárás.

Február 22., vasárnap

KOSSUTH:

6.00–7.30: Jó reggelt! — 7.30: Kopogtató. — 8.00: Hírek, Idő- járás, Sport. — 8.10: Ot kon- tinens hét napja. — 8.25: Énekszóval, muzsikával. — 8.54: Reklám. — 9.00: Nevelet- lenek. — 10.00: Hírek, Időjá- rás. — 10.05: Édes anyanyel- vünk. — 10.10: Két hegedű- verseny. — 10.55: Műsoraján- lat. — 11.00: Gondolat-Jel. A Rádió kulturális hetilapja. — 12.00: Déli Krónika, Sport. — 12.15: Harminc perc alatt a Föld körül. Nemzetközi ma- gazin. — 12.45: Neveld és nő- velni. — 12.55: Szanóparádé. — 13.20: Az élő népdal. — 13.30: Szonda. Tudományos magazin. — 14.00: Hírek, Idő- járás, Műsorismertetés. — 14.10: Visszanéztem félutam- bul... — 14.51: A varázshegy. — 16.00: Hírek, Időjárás. — 16.05: Művészlemez. — 16.52: A filmkocka el van vetve...? — 17.22: A tenorkirály. — 18.15: Hol volt, hol nem volt... — 18.30: Hírek, Időjárás. — 18.40: Diákoknyitó hemesza- lagon. Aucassin és Nicolette. — 19.44: Örökzöld dallamok. — 20.23: Mozart: Don Giovan- ni. Kétfelvonásos opera. — Közben 22.00: Hírek, Időjárás, Totó. — 22.10: Sport híradó. — 23.52: Purcell: Szimfónia a Tün- dénkirálynő IV. felvonásához. — 24.00: Hírek, Időjárás. — 0.15–4.20: Éjfél után.

PETŐFI:

6.00: Dallamkollektív. — 6.54: Mai programok (x) — 7.00: Hí- rek, Időjárás, Utközben. — 7.05: Az evangélikus egyház féltőrája. — 7.35: Vasárnapi orgonamuzsika (szt.). — 7.52: Toma. Műsorismertetés. — 8.00: Hírek, Időjárás. — 8.05: Az Úveghegyen át. Marék Veronika rádiójátéka. — 8.49: Az MRT gyermekkórusa Bárdos Lajos-műveket énekel. — 9.00: Hírek, Időjárás, Utközben. — 9.05: Komoly zene — könnyve- den (szt.). — 9.35: Szivárvány — a dörntésről. — 11.00: Hírek, Időjárás, Utközben. — 11.05: Reklám. — 11.10: Vasárnapi kókkelt (szt.). — 11.57: Sport.

— 12.00: Reklám. — 12.03: Jó ébédhez szól a nóta. — 13.00: Hírek, Időjárás, Utközben. — 13.05: Mit hallunk? — 13.30: A rejtett egész. — 13.45: Időjá- rás- és vízállásjelentés. — 14.00: Többet ésszel... — 15.00: Hírek, Időjárás, Utköz- ben. — 15.05: Táskarádió. — 16.00: Poptarisznya. — 21.00: Hírek, Időjárás, Utközben. — 21.05: Társalgó. Másfél óra iro- dalmkedvelőknek. — 22.30: Nyolc rádió nyolc dala (szt.). — 23.00: Hírek, Időjárás, Totó. — 23.10: Az elmúlt év emléke- zetes dzsesszhangversenyiből (szt.). — 0.15–4.20: Éjfél után.

3. MŰSOR:

6.00: Hírek, Időjárás. — 6.03: Népszerű muzsika koránke- lőknek (szt.). — Közben 7.01: Hírek, Időjárás. — 8.00: Hírek, Időjárás, Műsorismertetés. — 8.07: Időszaki kiállítások (x) — 8.12: Komoly zenei kíván- ságműsor (szt.). — 10.00: Új Zenei Újság (szt.). — 10.45: Ot kontinens hét napja. — 11.00: Kis magyar néprajz. — 11.05: Az MRT szimfonikus zeneka- rának matinéja (szt.). — 12.00: Egy pálya vonzásában. — Kb. 13.20: Hírek, Időjárás, Műsor- ismertetés. — Kb. 13.25: Eszpe- rantó híradó. — Kb. 13.35: Operadriák (szt.). — 13.58: Ar- thur Rubinstein Chopin-felvé- telei (szt.). — 15.18: Bemutat- ták új lemezeinket — Csaj- kovszkij ritkán hallott szin- pad-zenéből (szt.). — 16.00: Rádiószínház. Bunker (szt.). — 17.19: Világhírű előadóművé- szek felvételeiből (szt.). — 18.30: Na matenjem jeziku. A Magyar Rádió szerbhorvát nyelvű nemzetiségi műsora Pécsről. — 19.00: Hírek, Idő- járás, Műsorismertetés. — 19.05: In der Muttersprache. A Magyar Rádió német nyelvű nemzetiségi műsora Pécs- ről. — 19.35: Friedrich Schil- ler és a muzsika. — 20.30: Fél óra népzene. Új felvételeink- ből. — 21.00: Morze. A Rock- újság hírmelbéklete. — 21.35: Holnap közvetítjük — 25 éves a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar. — 22.21: Odüsszeia. — 23.30: Hírek, Időjárás.

TELEVÍZIÓ

SZOMBAT

15.00: Képzőművészet. — 15.05: Shock, ami sok. VIII. 2. rész: Művé- szet és hatalom (ism.) Angol filmsorozat. — 16.00: Eszaki sívilágbajnokság. 50 km-es sí- futás. Közvetítés Oberstdorf- ból, felvételről. — 17.00: Hí- radó. — 17.20: Mitiók. A hely- póltikai főszerkesztőség ifjúsági műsora. — 18.05: Reklám. — 18.15: Teleráma. — 19.00: Csa- ládi torna. — 19.05: Reklám. — 19.10: Esti mese. — 19.20: Reklám. — 19.30: Híradó. — 20.00: Vers — mindenkinek. Bornemissza Péter: Szinimas énnétköm. Elmondja: Keres Ernő. — 20.05: Téthely. NSZK bűnügyi tévéfilmsorozat. Cáp- ak Helgoland előtt. — 21.30: A hét műtárgya. Lotz Károly: Táborszóó huszárok. (Magyar Nemzeti Múzeum) — 21.35: Jean Renoir-sorozat. A nagy ábránd. Francia film (1937) (FF) — 21.25: Híradó 2.

2. MŰSOR:

16.35: Mafilm-magazin. — 16.45: Képzőművészet. — 16.50: Szembenézé- s. 2. rész. — 17.35: Periszkóp. A külpolitikai szerkesztőség ka- tonapolitikai műsora. — 18.20: Dr. Münnich Ferenc (1836– 1967). — 19.00: Egy hétvége Bécsben. Szórakoztató maga- zin (ism.). — 20.03: Paizs Goe- bel Jenő. Portréfilm (ism.). — 20.30: Történelmi városok: To- ledo. NSZK dokumentumfilm. — 21.15: Egy londoni New Yorkban. Angol film (ism.). — 21.35: Fedettpályás atlétikai Európa-bajnokság. Közvetítés Lievenből (Franciaország), fel- vételről. — 22.25: Képzőmű- vészet.

VASÁRNAP

8.35: Tévétorna. — 8.40: Em- berrablók. Angol-NSZK ka- landfilmsorozat. XIII. 3. rész: Az utazás (ism.). — 9.05: Kerek világ. — 9.15: Idéssel! Ajánló- műsor gyerekeknek. — 9.40: Fiúk — lányok. — 10.20: Kap- csoljunk a Béke Szállodát. Ze- nebutik. — 11.10: Hírek. — 13.55: Képzőművészet. — 14.00: A Közönségszolgálat tájékoztató- ja. — 14.05: Reklám. — 14.10: Ön-jelölt! — 15.15: Család vasárnap. A jó házasság. A Családi kör magazinnűsora. — 16.30: Legyen szerencsénk! Ró- zsa György műsora. — 17.15: Reklám. — 17.25: Delta. Tudu- mányos híradó. — 17.50: Né- zük együtt — Balázs Péterrel. — 18.20: Reklám. — 18.25: Me- sésről — mesére. I. A négy év- szak. — Műtő és a téli. Fina- rajzfilm. 2. Mesék Mátyás ki- rályról. Az igazmondó juhász Magyar rajzfilm. 3. A nagy ho-ho-horgász. A falánk peli- kán. Magyar rajzfilm. — 18.50: Családi torna. — 19.00: A Hét — 20.05: Játsszani kell. Magya- amerikai film (1965). — 21.45: Telesport. Fedettpályás atlét- kai Európa-bajnokság. Közve- títés Lievenből (Franciaország), felvételtől. — 22.25: Hírek.

2. MŰSOR:

14.20: Képzőművészet. — 14.25: Dózsa-Ferenctváros. Bajnoki jégkorong-mérkőzés. Közve- títés a Budapest Sportcsa- nokból. — 16.50: Schuber Esz-dúr nocturne. Op. 148. — 17.05: Hét különleges meab- zott. Szovjet film. — 18.11: Gondolkodó. Tudományos hé- titlap. — 19.00: Offenbach Utazás a Holdra. NDK operett film. — 21.10: A Hét. — 22.15: A maffia. Jean-Michel Char-

lier dokumentumfilmje. V. rész: Olaszország... Kezdeté (ism.) — 22.55: Képzőművészet.

SZÍNHÁZ

SZOMBAT

Operaház: Bánk bán (Ifj. ea. de 11); Rómeó és Júlia (7) — Erkel Színház: Hunyadi László (Ifj. bérl. VI. sor. 4. ea. de 10); Pálfiangókisasszony (11. bérl. 4. ea. 7) — Zeneakadé- mia: Mesélő Muzsika (I. bérl. de fél 11); A Magyar Posta szimfonikus zenekara és a Budapesti Kórus hangverse- nye (Hangy. szoc. brig. 2. fé 8) — Zeneakadémia Kisterem: Szelecsényi Norbert zongora- estje (Zongoramuzsika 2. fé 8) — Budapesti Művelődés- Központ: Mesélő Muzsika (de fél 11) — Pesti Vigadó: Fas- sangi operettparádé (du 3) — Találkozás egy régi szerelme- mel... Gábor S. Pál szerze- stje (8) — Pesti Vigadó Ka- maczerem: Utvesztő (du 3) — Nemzeti Színház: István, a ki- rály (7) — Várszínház: Csú- törtörtői hölgyek (7); Kókké- party (Kamacszínház, fél 8) — Katona József Színház: Mélyrepülés — Cseh Tam- ásnál estje (du fél 4); L'Il- lion Comique (A színpadi ma- talyvány, este 8) — Madá- Színház: Cseregyéskert (7) — Madách Kamara: A nő pa- róság... (7); Hofélia (es- fél 11) — Vigaszínház: Az íg- nőt halála (bemutató, 7) — Pesti Színház: Rimbaud (8) — Thália Színház: Lóvá tett l- vagok (7) — József Atti Színház: Boccaccio (7); I- zomozóbb magyar (Stúdió- színpad, fél 8) — Fővárosi Operettszínház: A mosoly o- zása (du fél 3); Carousel (7) — Józsefvárosi Színház: Ko- dusopera (7) — Radnóti Mil- lós Színpad: Valódi vadny- gat (7) — Mikroszkóp Színpa- A nap amelyen a pápát a- mbolták (7) — Játékszínpad: A Néma (du 3) — Vidá- Színpad: A Lilla-villa titka (7) — Kis Színház: Folytassa, K- béd! (fél 8) — Sztáné Szí- ház: Űbű király (7) — Roc- Színház: Bábhatáros (MOA- du fél 3) — I- ézerszínház: Pár- Floyd (6); Bolero (fél 8) — Reflektor Színpad: József Á- Mária (6) — Arany János Színház: Az ördög három- anyvadásza (de fél 11); két veronai nemes (du 3) — Állami Bábszínház: Oz, nagy varázsló (Népköztárs- ság útja 69., de 11, du 4); két kicsi pingvin (Jókai té- 10., du fél 3, fél 5) — Fővárosi Nagycirkusz: Halló, itt ele- fant...! (de 10, du fél 4, es- te fél 8).

VASÁRNAP

Operaház: A rózsalovag (Ifj. bérl. 4. ea. 6) — Erkel Szín- ház: János vitéz (7) — Zene- akadémia: A Magyar Rádió é- Televízió szimfonikus zeneka- ra és énekkara (MRT-matir- 4. de 11) — Zeneakadémia Kisterem: Stuller Gyula he- gedűestje — Hegedű-gordonka- bérl. 82

Felelősség és biztosítás az USA-ban

Ha robban a képcső, fizetnek

Gondatlanság, hanyag munka miatt

Az amerikai autógyárak gyakran rendelik vissza néhány évvel ezelőtt eladott egyes gépkocsitípusaikat a tömeges méreteken meghibásodott alkatrészek, részegységek ingyenes kijavítására, vagy kicserélésére. Az autógyárak ezzel az akcióval a „kisebb rosszat” választják, ugyanis a javítás és a csere még mindig kevesebbe kerül, mint a gyártó hibájából bekövetkezett balesetek és halálesetek miatt kifizetendő kártérítések. Az Egyesült Államokban ugyanis igen szigorúan veszik a gyártók felelősségét. Más kérdés tehát a jótállás (garancia) és más az üzembiztonság, a balesetmentesség. Ez a „szabály” természetesen nemcsak az autóiparra, hanem napjainkban a fogyasztási és beruházási javak mind szélesebb körére érvényes.

Amennyiben kimutatható és igazolható, hogy a gyártó hibájából, gondatlanságból, rossz anyagminőség, vagy hanyag munka miatt következett be sérülés, baleset, mérgezés, vagy halál, a bíróságok újabban óriási összegű kártérítést ítéhetnek meg a károsultaknak. Az USA-ban az elmúlt évtized közepétől kiemelt figyelmet fordítanak a fogyasztók védelmére, s ez egyúttal minél hibátlanabb termelésre és szolgáltatásra ösztönzi az üzemeket.

Ügyvédek paradicsoma

Miután a bíróságok — legálábbis az amerikai vállalatok véleménye szerint — meglehetősen fogyasztóbarátok, évtizedünkben egyre emelkedik a megítélt kártérítések összege. Egy-egy nem jelzett mellékhatásokkal rendelkező gyógyszer, hibás szériaalkatrész, sorozatosan robbanó televíziós képcső, sérülést okozó csiszolatlan felület, stb. igen sokba kerülhet a gyártóknak. Ugyancsak hatalmas összegű kártérítéseket ítélnék meg a bíróságok bizonyítható ételmérgezés vagy orvosi műhiba esetén — s a példák so-

rát még hosszasan lehetne folytatni.

Ebben a helyzetben — hiszen „tökéletes” termelés, vagy szolgáltatás csak elvben létezik — az amerikai vállalatok a várható kártérítési kifizetések kockázatának megosztására a biztosítókhoz fordultak, s így alakult ki a termékfelelősség-biztosítás rendszere. Ennek lényege, hogy a gyártó termékeire úgynevezett felelősségbiztosítást köt, s amennyiben a bíróság kártérítést ítél meg, a költségek egészét vagy egy részét a biztosító fedezi. (A biztosító kártérítési részesedésének nagysága attól függ, milyen a gyártó önrészesedésének aránya.)

A termékfelelősség-biztosítás éveken át zavartalanul működött, mindaddig, amíg a fogyasztók egy része fel nem fedezte a biztosításban rejlő nagy üzleti lehetőséget. Sokan „rájöttek” ugyanis arra — természetesen az ügyvédek „segítségével”, hogy miután a bíróságok döntően a fogyasztók pártján állnak, sok sérülést, balesetet lehet (és érdemes) a gyártók nyakába varrni. Az ügyvédek körében a termékfelelősségi biztosítással kapcsolatos tevékenység külön „üzletággá” fejlődött, a bíróságok előtt pedig megsaporodtak az ilyen jellegű ügyek. (Szélsőséges példaként említhető, hogy az USA egyik területi bírósága nagy kártérítést ítél meg annak a tolvajnak a javára, aki alatt beszakadt az üvegtető, miközben megpróbált behatolni egy épületbe.)

Miután a biztosítók veszteségei egyre növekedtek, kénytelenek voltak a biztosítási díjat számottevően emelni. A díjak átlagosan hatvanszorosukra emelkedtek, s a nagy összegű bírósági kártérítések nyomán még ma is tovább növekednek. Érdemes megjegyezni, hogy az USA külföldi szállítóinak is meg kell kötniük ezt a biztosítást, mert az importőr így

akarja magát „fedezni”. Tehát aki például gépkocsibroncsot, vagy autóbust exportál az Egyesült Államokba, annak költségeinél figyelembe kell vennie a termékfelelősség-biztosítás vágató díjtételeit.

Árháborúban

Az elmúlt két esztendőben a termékfelelősség-biztosítás kérdésében valóságos háború bontakozott ki a vállalatok, a biztosítók és a bíróságok között. Az amerikai sajtóban élénk és szenvedélyes vita bontakozott ki arról, hogy kinek van igaza. Van, aki a bíróságokat vádolja elfogultsággal, mások viszont a hibás termelést teszik felelőssé. S miközben a vita éleződik, a biztosítási „infláció” folytatódik. Minden jel szerint kénytelen lesz beavatkozni a kormányzat a termékfelelősség-biztosítással kapcsolatos árháborúba, s meghúzza majd a díjtételek felső határát. Szó van arról is, hogy a bíróságok szabad kezét megkötik, s mérsékelik a kártérítések felső határát. Amíg Washington gondolkodik a megoldás módjain, a szerencselovagok igyekeznek minél nagyobb hasznot húzni a lehetőségekből. (A kártérítést követelők jelentős része persze tényleges kárvalott, s elsősorban nem meggazdagodni kíván balesetéből, vagy családtagja halálából.)

A termékfelelősség-biztosítás körül kialakult áldatlan helyzet persze mit sem változtat azon, hogy a gyártók anyagi és erkölcsi felelősséggel tartoznak termékeikért. A fejlett országokban ugyanis joggal elvárható, hogy a termelő vagy a szolgáltató a legnagyobb körültekintéssel végezze tevékenységét, amit végső soron a vevő fizet meg. Amennyiben a vevő károsodik, a termelőnek vállalnia kell a felelősséget anyagilag is — igaz, az ő szempontjából is méltányos és arányos mértékben.

Gara Szabolcs

Emlékezés Jánossy Lajosra

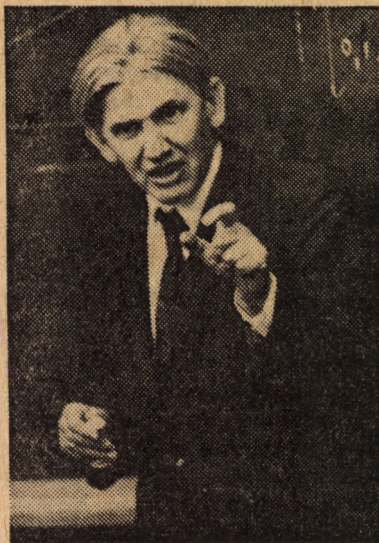
Az elkötelezett tudós

Születésének 75. évfordulóján Jánossy Lajosra a tudósra, a vezetőre, a tanítóra, a kommunistára emlékeznek az ország. A Központi Fizikai Kutató Intézetben március 2-án emléktáblát avatnak annak az épületnek a falán, ahol közel három évtizedig dolgozott. Szellemissége, tudományos etikája ma is él és hat a legnagyobb magyar kutatóintézetben, s továbbra is közszájon forognak a róla keringő színes anekdoták. Az emléktábla tömör szövegében azonban nagyon nehéz egy gazdag életmű lényegét összefoglalni, így csak emlékeztető címszavakként szerepel a felsorolás; a tudós, a vezető, a tanító, a kommunista.

1912-ben született. Nevelőapja, édesanyja második férje, Lukács György volt. A család 1919-ben a Tanácsköztársaság bukása után emigrációba kényszerült. Jánossy a bécsi és a berlini egyetemeken tanult. 1934-ben a berlini egyetemen doktorált. 1936-ig Berlinben W. Kollhörster intézetében, majd 1947-ig az angliai Manchesterben P. M. S. Blackett mellett dolgozott. (A nem szakember olvasónak ma már keveset mondanak ezek a nevek. Kollhörster a kozmikus sugárzás egyik felfedezője, Blackett 1948-ban kapott fizikai Nobel-díjat magfizikai és kozmikus sugárzási felfedezéseiért). A kozmikus sugárzás kutatása akkoriban a fizika egyik leggyorsabban fejlődő ága volt, Jánossy ezen a területen került gyorsan az elsők közé. Elismerését jelzi a professzorság a Dublini Egyetemen (1947), és az Ír Tudományos Akadémia tagsága (1948). Berlinben a kozmikus sugárzás intenzitásának és irányeloszlásának mérési elméletét dolgozta ki. Angliában ez idő tájt Blackett laboratóriuma a kozmikus sugárzási kutatások egyik centruma volt. Itt fedezte fel, másokkal egy időben, a kozmikus sugárzás kiterjedt légizaporait, majd az áthatoló záporok tulajdonságait tanulmányozta. Írországban a mezonok keletkezéséről írt elméleti munká-

vitásmérettel kapcsolatos nézetei, széles körű vitákat váltottak ki. Összegyűjtött tudományos közleményei több kötetet töltenek meg; több nyelvre lefordított monográfiákat írt a kozmikus sugárzásról, a mérések elméletéről és a relativitáselmületről.

Hazatérésétől, 1950-től meghatározó alakja a KFKI-nak és az egész magyar tudomá-

nyos életnek. 1956–70 között a Központi Fizikai Kutató Intézet igazgatója. Ekkor alakultak ki a KFKI alapvető kutatási irányai, az intézet nagy, nemzetközileg is jegyzett kutató központtá vált. A korábban tisztán fizikai kutatásokkal foglalkozó intézetben más tudományágak (pl. magkémia, elektronika, reaktorkutatás) szervezett művelése is megkezdődött. A kutatóreaktor körül új tudományos program bontakozott ki, épültek az intézet nemzetközi kapcsolatai. A Magyar Tudományos Akadémia tagjaként, egy időben alelnökeként, aktív résztvevője volt a magyar tudományos közéletnek. Vezetői, tudományszervezői, oktatói munkája mellett is mindig maradt ideje a tudományos munkára.

Jánossy Lajos szenvedélyes tanítója, terjesztője volt a modern fizikának. Tanszékvezető

nemcsak az egyetemen tanított. Élénken foglalkoztatta a középiskolai fizikaoktatás reformja, sokat tett a középiskolai oktatás megújításáért, gyakran vett részt gimnáziumi órákon. Tudománynépszerűsítő cikkek sora fűződik a nevéhez. Televíziós előadásai révén sokak szemében ő testesítette meg a tudóst, műsorai rendkívül népszerűek voltak. Népszerűsítő és ismeretterjesztő tevékenységének jelentős szerepe volt abban, hogy lassan megváltozott a felfogás, nem szégyen, ha a tudós a nagyközönség elé áll, sőt kötelessége is. Egész népét tanította, nem középiskolás fokon.

A munkásmozgalomba 17 éves korában, 1929-ben kapcsolódott be. A fiatal években nyilván meghatározó volt nevelőapja, Lukács György hatása. Hazatérése óta részt vett a magyar kommunista mozgalomban. 1956-ban a KFKI kezdeményezte az MSZMP-szervezet létrehozását. A VIII. pártkongresszustól haláláig a párt Központi Bizottságának a tagja, üléseinek mindig aktív résztvevője. Vezető pártiszterekben viselt tisztségei mellett ugyanolyan tevékenyen vett részt a pártcsoport, az alapszervezet életében is. A tudós közéleti szerepéről így nyilatkozott: „Véleményem szerint a párt- és társadalmi munka a tudós számára éppen annyira kötelező, mint a kutatómunka. Ez is, az is, népe felemelkedése érdekében történik.” Aktív tagja volt a béke-mozgalomnak és társadalmi munkában elnöke a bélyeggyűjtöket tömörítő szövetségnek.

Külföldi akadémiaik, tudományos társaságok tiszteleti tagsága, magas hazai és külföldi kormánykitüntetések és tudományos díjak ismerték el sokoldalú munkásságát. A hírnév és elismerés övezte világhírű tudós ennek ellenére mindvégig szerény maradt. Úgy volt népszerű, hogy sohasem kereste a népszerűséget. A műhelyek fizikai munkásaival épp úgy megtalálta a közvetlen hangot, mint kutatótársaival, tanítványjaival. Most

87. 11. 19.

Felvásárolt vállalatok

Az idén sem csillapul az amerikai cégek felvásárlási, összeolvadási tevékenysége – állapították meg a vállalati magatartással foglalkozó kutatóintézetek. A múlt évben 3211 cég felvásárlására került sor. Ebből 1450 cég felvásárlásának értéke elérte a 147,3 milliárd dollárt, a többitől nem hoztak nyilvánosságra adatot.

Évtizedünk eddig eltelt részét az amerikai vállalati életben a cégfelvásárlások számának a növekedése jellemzi, hiszen 1981-ben 2325, 1985-ben pedig 3200 vállalat cserélt gazdát. A koncentráció azonban ennél is nagyobb mértékű, legalábbis ami az eladási, illetve a vételi összegek nagyságát illeti. A nyilvánosságra hozott adatok szerint az amerikai vállalatok 1981-ben 67, 1985-ben 147 milliárd dollárt fordítottak ilyen jellegű terjeszkedésre. Számos, nagy feltűnést keltő cégházasságra került sor 1986-ban, ilyenkor általában 3–7 milliárd dollár volt a hozomány.

Tőzsdei szakemberek véleménye szerint az idén gyakorlatilag minden feltétel „együtt van” a 150 milliárd dolláros rekord elérésére, legrosszabb esetben is az egyesülések száma és értéke a tavalyi szinten marad. A cégfelvásárlások számának bővülését elősegítheti az idén az „olcsó pénz”. Az előrejelzések szerint ugyanis az Egyesült Államokban idén további kamatlábcsökkentésekre kerül sor, s így a beruházók viszonylag olcsón juthatnak majd hitelhez. (1986-ban négyszer csökkentették a leszámitolási kamatlábat, amely 1987 elején 5,5 százalék volt.) A bankok és az úgynevezett beruházói vállalatok bőséggel rendelkeznek igénybe vehető hitelekkel.

Ugyancsak az egyesülési hullám folytatódását segíti elő a Reagan-kormányzat viszonylag liberális, trösztellenes politikája, amely a cégfelvásárlások számára kedvezőbb klímát és nagyobb biztonságot nyújt. Az előző évtizedekhez képest ugyan nem változtak meg a trösztellenes törvények, értelmezésük azonban — a tőke mozgását elősegítendő — rugalmasabb lett, s na-

gyobb játékkeret enged a leendő vállalatbirodalmak számára.

Noha az amerikai gazdaság tavalyi teljesítménye meglehetősen lanyha volt, néhány iparágban sikerült magas jövedelmezőséget elérnie, s az ágazatokba tartozó cégek így szinte automatikusan felvásárlási célpontokká váltak. Míg 1986-ban a legnagyobb értékű vállalati összeolvadásokra nem a termelő ágazatokban, hanem a kereskedelemben került sor, idén ez a szektor várhatóan veszít vonzerejéből. (Ez az irányzat azal is összefügg, hogy az Egyesült Államokban az előrejelzések szerint 1987-ben jelentősen visszaesnek a fogyasztói kiadások, ezen belül a magánfogyasztás 5-6, a közületi pedig 1-2 százalékkal mérséklődik.) Valószínűleg jelentős cégfelvásárlás-növekedésre kerül sor idén az élelmiszer-gyártó ágazatban, valamint az úgynevezett high-tech iparágban. Ugyancsak nagyszámú cégházasságra számítanak az alapanyag-kitermelő, valamint a kőolaj- és földgáziparban.

A meggyengült dollár kedvez a nyugat-európai és japán vállalatok amerikai jelenléte fokozódásának. Az Egyesült Államokban manapság gyakran beszélnek az ország „kiárusításáról”, jelezve, hogy a külföldi tőke egyre élénkülő figyelmet fordít amerikai cégek megvásárlására.

Már tavaly is nagy feltűnést keltett, hogy a Hoechst, az Unilever, a Campeau és a többi ismert külföldi vállalat nagy számban és jelentős értékben vásárolt fel USA-beli cégeket. Miután az amerikai bankok és gazdaságkutató intézetek 1987-ben is a dollár további értékvesztésével számolnak, a külföldi működő tőke részéről újabb roham várható. Az amerikai vállalatok külföldi cégek által történő bekebelezését az erősödő

protekciónizmustól való félelem is elősegíti. A demokrata többségű törvényhozás — engedve a hazai iparág nyomásának — az idén valószínűleg több közvetlen és közvetett intézkedést hoz majd az amerikai piac és a termelők védelmére. Mivel a dollár értékvesztése megnehezíti az exportot az Egyesült Államokba, a jelentősebb külföldi vállalatok szempontjából sok előnyt kínál a bekebelezés útján történő telepedés a 240 millió fős piacon. Az amerikai vállalatoknak tehát most már nemcsak arra kell figyelemmel lenniük, hogy a protekciónizmus és a vámhatárok kikerülése érdekében külföldi versenytársaik termelő üzemeket alapítsanak az országban, hanem — a legnagyobbaktól eltekintve — valós veszélyt jelent számukra a külföldről történő felvásárlás is.

A szakértők közül csak kevesen számítanak a cégfelvásárlási hullám megtörésére. Ezek arra alapozzák véleményüket, hogy a január elsején életbe lépett új adótörvény rendelkezései nem egyértelműen kedvezőek az összeolvadások számára. Szerintük éppen azért volt igen aktív a bekebelezési tevékenység 1986-ban, mert a vállalatok egy része „előrehozta” keresletét, s még az új adótörvény előtt akart megerősödni, illetve akarta tevékenységi körét bővíteni. Ezeket a jóslatokat azonban nem látszik igazolni az a felmérés, amelyet az amerikai nagyvállalatok körében végeztek tavaly, év végén. Eszerint a felvásárlási kedv semmit sem csökkent, sőt, a vállalatok többsége már ki is szemelte magának a megvásárolandó cégeket. Nem egy esetben pedig már meg is kezdődtek a tárgyalások az összeolvadásról.

Gara Szabolcs

ve nosításra

rtai (Salgó út)

nket.

viteli energiával

ilt.

efonon.

pítőipari Szövetkezet

0

A Nehézipari Műszaki Egyetem Bánya-, Kohó- és Gépészmérnöki Kara felvételt hirdet gazdasági mérnök szakon történő továbbképzésre.

A jelentkezés feltétele: okleveles bánya-, kohó-, illetve gépészmérnöki végzettség, továbbá legalább kétéves mérnöki gyakorlat.

A képzés célja a szakirányú mérnöki tanulmányok kiegészítése ipargazdasági, vállalatgazdasági, üzemgazdasági, üzemszervezési, ergonómiai ismeretekkel.

Az oktatás levelező jellegű, négy féléves, diplomaterv-készítéssel és államvizsgával zárul.

A jelentkezés határideje: március 1-je.

A felvételi pályázatot munkahelyi javaslattal, a nyomtatványellátó boltokban megvásárolható nyomtatványon kell benyújtani, közvetlenül az egyetemre (NME tanulmányi osztály, Miskolc-Egyetemváros. 3515).

A felvételi pályázathoz csatolni kell az egyetemi végzettséget tanúsító oklevelet, önéletrajzot, hatósági erkölcsi bizonyítványt.

A felvételt nyert hallgatókat tanulmányi idejük alatt a 6/1981. (XII. 29.) ABMH sz. rendeletben foglaltak szerint tanulmányi kedvezmény illeti meg.

A Saldó Pénzügyi Szervező és Tanácsadó Vállalat felvesz

közgazdaság-tudományi egyetemet vagy pénzügyi és számviteli főiskolát végzett, vállalati, szövetkezeti vagy költségvetési

gazdálkodási gyakorlatot szerzett munkatársakat,

valamint érettségizett, gépírnai tudó,

adminisztratív munkában jártas munkatársakat

Jelentkezés
és bővebb felvilágosítás
a 851-795-ös
vagy a 851-598-as telefonon.

nyomotorok
) kW-osig),
éb villamosgépek
egesztőberendezések,
ht típusú
árszivattyúk

lújítását

d határidőre,
mint BHKV-UNI
umulátortöltők

vítésát helyszíni rbantartását

alja: a GELKA
mosgép Felújító Üzem
recen, Vágóhíd u. 12/C.
fon: 19-299.

A Polimer Műanyagfeldolgozó Szövetkezet

a pénzügyi és számviteli osztályára osztályvezetőt

(főkönyvelő-helyettest)
keres.

A munkakör betöltésének feltétele:
felsőfokú állami és szakmai, középfokú
politikai végzettség, pénzügyi,
számviteli és vezetői gyakorlat.
A német nyelv ismerete előny.

Felvesz továbbá kontírozó könyvelőt.

Jelentkezni lehet személyesen
vagy telefonon a szövetkezet
személyzeti osztályán.

Cím:
Budapest VIII., Salétrom u. 4.
vagy a 334-955-ös telefonon,
a kora reggeli órákban.

**A Magyar Rádió
műsorkészítést támogató
adatbázisok kialakítására,
szövegszerkesztő-
rendszerek kifejlesztésére
és működő rendszereinek
továbbfejlesztésére
keres felsőfokú végzettségű és
többévi szakmai gyakorlatot
szerzett**

rendszertervezőket, programozókat

és Datapoint gyártmányú
számítógépéhez

operátorokat

keres.

Jelentkezni lehet a Magyar Rádió
személyzeti és oktatási osztályán,
a 338-330-as telefon 225-ös
mellékén.

Eladó

két Daro 1750-es típusú

könyvelőgépet

és egy Robotron 1711-es típusú

számlázógépet.

Részletes felvilágosítást ad
a 869-414-es telefonon.
Terdik Ferencné.

**A Magyar
Alumíniumipari Tröszt
a központjába felvesz
gyakorlott,
illetve felsőfokú képesítésű**

belső ellenőröket

Jelentkezni lehet a 295-401-es
telefonon.

Brazil kamatfizetési moratórium

Egy válság anatómiája

Napokon át beszéltek róla, taglalták valószínűségét. Az illetékesnek tartott pénzügyminiszter *kizártnak* nevezte a lépés megtételét, a némiképp kívülálló kereskedelmi és iparügyi miniszter azonban *elkerülhetetlennek*. Közben persze titokban folytak az előkészületek. Az olajszállító brazil hajók elhagyták azokat a kikötőket, ahol tartamukkal együtt esetleg lefoglalásra kerültek volna és a *Banco do Brasil* is biztonságos helyre menekítette 3,9 milliárdos tartalékának külföldön lévő részét. Magyar idő szerint február 20-ára aztán minden készen állott. Sarney elnök látványosan bejelentette, hogy az ország meg határozatlan ideig *nem fizet* kamatot közép- és hosszulejáratú adósságaira. Hamarosan a listához a rövid lejáratú kölcsönöket is csatolták.

A bejelentés háttere

A nemzetközi pénzügyi világ természetesen megdöbben, de sokkolva volt a közvélemény is. A legtöbb lap *új adósságválságról* beszélt. Külön izgalmat keltett, hogy néhány hasonló helyzetben lévő latin-amerikai ország leplezetlenül szolidaritását nyilvánította. Az argentinok közös stratégiát kívántak kidolgozni, Peru és Ecuador pedig támogatta Sarneyt. (Lima már korábban úgy nyilatkozott, hogy exportbevételeinek csak 10 százalékát hajlandó adósságszolgálatra fordítani). Köztudott, hogy az USA-beli törvények szerint azon adósság, melyre 90 napon belül nem fizetnek kamatot, „rossznak” minősítendő. A brazil lépés ennek fényében *zsarolásnak* is felfogható volt.

Közelebb járunk talán az igazsághoz akkor, ha Sarney bejelentésének indoklását *tisztán gazdasági oldalról* nézzük. Aligha arról van szó, hogy a kormány „jókedvében” határozta el a kamatfizetések felfüggesztését — a tisztánlátás kedvéért: a tóketörlesztés átütemezésére már rég sor került. Brazília kereskedelmi mérlegében 1986 első felében havi 1 milliárd dollár többlet

mutakozott, januárra ez 129 millióra esett vissza és a korábbi nagyságrend elérésére az év második feléig semmi remény. Az országnak viszont a kamatok fizetéséhez havi 800 millió dollárra lenne szüksége. Vagyis vagy felfüggesztik a kamatfizetést vagy pedig tudomásul veszik, hogy a tartalékok öszig alighanem el is fogynak. Sarney kormányzata kénytelen volt az *első utat* választani. Tegyük hozzá, hasonló lépésre kevésbé látványos körülmények között 1983-ban már sor került. Igaz, akkor nem *moratóriumnak* hívták, hanem a devizagazdálkodás központosításának. E rendszer keretében a központi bank dönti el, hogy a különféle devizaigények között hogyan rangsorol. „Versejnek” tehát az importkifizetések az állami vállalatok és kereskedelmi bankok hiteltörlesztési igényeivel. Csak akiknek az állam engedélyt ad, azok válhatnak át cruzadot dollárra.

Csomagterv

A felfüggesztést meg lehet magyarázni belpolitikai tényezőkkel is. A cruzado-program összeomlása után csökkent a gazdaságpolitika iránti bizalom és sok megfigyelő szerint a kormánynak fogalma sincs, hogyan másszon ki a bajból. A tanácsstalanságra mutat legalábbis az, hogy felelős tisztviselők a kibontakozás hogyanjáról egymásnak teljesen ellentmondóan nyilatkoznak. A pénzügyminiszter például a cruzado-program folytatását javasolja, teljes árfelszabadítást követően ismételt árbelefagyással. A tervezési tárca viszont retteg az árfelszabadítás *inflációs* következményeitől. Ilyen körülmények között a moratórium alkalmas a figyelem elterelésére, az országban bizonyos „szekértábor-pszichózis” kialakítására.

Mindez azonban a színjátékhoz tartozik. A hét második felében már lényegesen engedékenyebbé váltak a brazil hivatalos megnyilatkozások. *Funaro* pénzügyminiszter célzott *moratórium* kormánya *nem kéri*

adóssága törlését és nem fog kedvezményes kamatlábakat kérni. A krízis megoldásában pedig olyan javaslatokat nem tesz, mely a hitelezők számára veszteséget jelentene. Az is kiszivárgott, hogy az ország *radikális gazdasági csomagtervet* készít elő. A jelek szerint a közkiadások teljes átvizsgálását, radikális csökkentését ajánlaná fel. Újra kezdődnének a tárgyalások a Nemzetközi Valutaalappal is, igaz, nem egy átfogó programról, hanem csupán az idén esedékes 1 milliárdos kölcsön átütemezéséről.

Kényszerítő érdekek

Mindennek fényében igen valószínű, hogy Brazília és a hitelezők a kölcsönös érdekek — a kölcsönös függőség — kifejezés talán pontosabb — alapján meg fognak egyezni. A hitelezőknek nyilvánvalóan nem jönne jól, ha a 103 milliárd dolláros adósságállománnyal rendelkező Braziliát *csődbe juttottnak* kellene tekinteni. Egy ilyen lépés különösen az amerikai bankrendszert rázná meg, a nyugatnémet bankok követelese lényegesen kisebb összegű. Nyomós érvek szólnak azonban amellet is, hogy *Brazília viselkedése se menjen túl bizonyos határon*.

A nemzetközi pénzügyvilágnak ugyanis megvan a saját rendőrsége és fegyintézete a renitensek megbabonálására. A szabályokat maga számára kötelezőnek el nem ismerő ország először is nem kap újabb hiteletet, vagy ha igen, úgy csak kétes forrásokból, uzsorakamattal. Importját előre kell fizetnie. Vásárolhat persze harmadik országon keresztül is, jelentős felárral, a „félelem bérelve” terhelve”. Exportszállítmányait, hajóit, repülőgépeit a legtöbb fejlett tőkés országban *lefoglalhatják* tartozásai fejében. Bankjai külföldön nem tarthatnak pénzt, ugyancsak jogi akcióktól félve. A nemzetközi pénzügyi rendszer szabálykönyvének betartásában tehát az adósk is messzemenően kénytelenek érdekeltek lenni.

A Budapest Bank Rt. kötvényárfolyamai

1987. március 2-től március 8-ig

A kötvény megnevezése	Kamat-láb %	Kamatfizetés dátuma	Futamidő	A kibocsátás összege Mft	Árfolyam a névérték százalékában vétel	Változás az előző heti eladás	Változás az előző heti eladás
GAZDÁLKODÓ SZERVEZETEK ÁLTAL VÁSÁROLHATÓ KÖTVÉNYEK							
AGRÁR-I.	12	VII.1.	1985-93.	470	107,0	109,0	-
AGRÁR-II.	11,50	IV.1.	1986-94.	520	108,5	110,5	-
Aszfaltútépítő	11,50	VI.15.	1986-93.	80	109,0	111,0	-
Comporgan-I.	14	III.31.	1984-90.	60	115,0	117,0	-
Comporgan-II.	15	III.31.	1984-93.	40	115,5	117,5	-
Comporgan-III.	12	V.30.	1986-93.	60	107,5	109,5	-
EIB Rt.	11,25	XII.20.	1984-91.	50	101,0	103,0	-
Gabona	12	XII.10.	1984-91.	180	102,0	104,0	-
Gemenc Volán	12	XII.1.VI.1.	1986-92.	50	102,0	104,0	-
Habselyem Kötöttárugyár	11	IX.22.	1986-93.	50	104,0	106,0	-
ISZFB	12,5	IX.1.	1985-91.	50	106,0	108,0	-
Közzet telefon-I.	7	III.31.	1986-96.	800	86,0	88,0	-
Gabona Malom	11	XII.1.	1986-92.	150	101,0	103,0	-
Munkarüházati Ker.V.	11,75	XII.1.	1986-92.	80	101,5	103,5	-
OKGT-ÁFB gázkötvény	11,5	IVI.31.	1983-93.	400	109,5	111,5	-
PICK	11	XI.10.	1986-94.	100	102,5	104,5	+0,5
Selyemipari Vállalat	11	II.15.	1987-93.	50	99,0	101,0	-
Szegedi Általános telefon	11,5	III.31.	1984-98.	105	-109,5	111,5	-
Szegedi közzet telefon	7	III.31.	1984-98.	45	88,5	90,5	+0,5
SZÜV	15	X.15.	1984-90.	55	109,5	111,5	+0,5
Vértess Volán	11	X.15.	1986-92.	50	102,0	104,0	-
MAGÁNSZEMÉLYEK ÁLTAL VÁSÁROLHATÓ KÖTVÉNYEK							
Állami Fejlesztési Bank - SOTE	11	XI.20.	1986-91.	100	103,5	105,5	+0,5
Bajai Városi Tanács	10	V.12.	1986-89.	49	104,5	106,5	-
Balatonboglári ÁG	11	VII.22.	1985-92.	50	106,5	108,5	-
Balaton Butorgyár	11	I.10.	1987-95.	70	101,5	103,5	-
Balaton Volán	11	X.15.	1985-92.	50	103,5	105,5	-
Borsodi Iparcikk-II	11	XI.1.	1985-91.	40	103,5	105,5	-
Borsodi Sörgyár	11	I.31.	1986-92.	150	101,0	103,0	+0,5
Borsodi Volán	11	IV.30.	1986-93.	50	109,5	111,5	+0,5
Budapesti Harisnyagyár	11	XII.10.	1984-91.	40	102,5	104,5	-
Bp.körményi Tüzip	11	X.31.	1985-93.	50	103,5	105,5	-
BVK	10-12	IX.15.	1986-92.	100	105,5	107,5	-
Centrum Áruház	11	XII.15.	1984-91.	50	102,5	104,5	+0,5
Debreceni Volán	11	VII.15.	1985-92.	50	107,0	109,0	-
Délibáb	11	I.15.	1986-93.	90	101,5	103,5	+0,5
Délker-II.	11	IV.30.	1986-93.	80	109,5	111,5	+0,5
Dél-Somogyi MGK	11	XI.30.	1986-93.	50	102,5	104,5	-
DKV Paraffin	11	XI.14.	1985-90.	100	103,5	105,5	+0,5
Esztergom VT	11	VII.16.	1986-93.	49	107,0	109,0	+0,5
ÉGV	11	VI.25.	1986-90.	100	107,5	109,5	-
Hosszúhegyi MGK	11	XI.15.	1985-92.	100	104,0	106,0	-
Kanizsa Butorgyár	11	IV.7.	1986-92.	50	110,0	112,0	+0,5
Kaposvári Volán	11	XII.1.	1985-92.	50	103,0	105,0	+0,5
Kecskemét Városi Tanács	11	I.6.	1986-91.	49	114,0	116,0	-
Kecskemét Városi Tanács-II.	10,5	XII.16.	1986-90.	49	102,5	104,5	+0,5
Kecskemét Szikrai ÁG	11	VIII.25.	1986-91.	70	105,5	107,5	-
Kiskunhalasi ÁG	11	III.28.	1986-92.	50	110,5	112,5	+0,5
Kiskunhalas VT	11	VI.1.	1986-92.	40	107,5	109,5	+0,5
Könyvért	11	VIII.25.	1985-93.	40	105,5	107,5	-
Közzet telefon-I.	7	III.31.	1986-96.	450	73,0	78,0	-
Közzet telefon-II.	7	XII.31.	1986-97.	800	68,5	73,5	-
Mátra Volán	11	II.17.	1986-91.	50	111,0	113,0	-
MÁV	11	IV.28.	1986-91.	200	111,0	113,0	-
Mecsek Fűszért	11	II.27.	1987-94.	40	99,0	101,0	+1
Nógrád Volán	11	VI.2.	1986-92.	50	108,5	110,5	+0,5
Ofotért	11	XI.30.	1986-91.	60	104,0	106,0	+1
Pest megyei Volán	11	VII.10.	1986-93.	50	107,0	109,0	+0,5
Pécsi Nemzeti Színház	11	III.1.	1987-92.	49	98,0	100,0	-
Piért-I.	11	VI.30.	1984-91.	50	107,5	109,5	+0,5
Piért-II.	11	IV.11.	1985-92.	50	110,0	112,0	+0,5
PIK-II.	9-13	VIII.15.	1985-92.	20	108,5	110,5	-
Skála-I.	11	V.31.	1984-91.	136	108,5	110,5	+0,5
Skála-II.	11	V.6.	1985-92.	150	109,0	111,0	-
Skála-III.	11	V.16.	1985-92.	150	109,5	111,5	-
Szatmár Butorgyár	11	X.29.	1985-93.	40	104,0	106,0	+0,5
Szegedi közzet telefon	7	III.31.	1984-96.	160	77,5	82,5	-
Szolnoki Széchenyi	11	IV.15.	1986-92.	40	109,5	111,5	-
TVK	11	V.16.	1986-93.	400	109,0	111,0	+0,5
TSZKER	11	X.1.	1985-91.	70	104,5	106,5	-
Vasi Volán	11	XII.8.	1986-92.	50	102,5	104,5	-
Vida Ker. Vállalat	11	IX.18.	1985-93.	60	105,0	107,0	-
Volán Tefu	11	XII.15.	1985-92.	140	102,5	104,5	+0,5
Vulkán Öntődei Vállalat	11	IX.1.	1986-92.	80	105,5	107,5	-
Zala Volán	11	XI.3.	1986-92.	50	103,5	105,5	-

A táblázatban közölt árfolyamok tájékoztató jellegűek !

Baker-póker

Kettős konferencia után

Pálfordulás küszöbén?

„Ahogy az Egyesült Államok pénzügyminisztere, James Baker fütyül, úgy táncol a dollár” — mondta félig tréfásan a New York-i valutatózsde egyik alkusza a február eleji újabb „dollárőrület” idején. A tőzsdei szakember „kiszólása” azonban nem jár messze az igazságtól, hiszen a nyugat-európai országok és Japán pénzügyminiszterei egyre inkább saját bőrükön, illetve valutájukon érzik Baker nagyon is céltudatos pókerjátzmájának hatásait. Egyre világosabb elöttük, hogy miközben az amerikai pénzügyminiszter a világ pénzügyi egységének, stabilitásának helyreállításáról beszél, szinte kizárólag az USA rövid és középtávú gazdasági érdekeit tartja szem előtt. A csaknem két esztendeje folyó „nagy mutatvány” eredményei idén már kedvezően befolyásolják az Egyesült Államok gazdaságát. S az is egyre világosabb, hogy idén valószínűleg megszűnik a dollár további értékvesztése.

A játszma legújabb felvonását jelentette a tőkés világ hat gazdaságilag legerősebb országának párizsi konferenciája. Ezen a pénzügyminiszterek és a központi bankok kormányzói vettek részt. Lényegében megállapodtak abban, hogy igyekeznek fenntartani a mostanra kialakult valutaárfolyamokat. (Olaszország megsértődött, mert öt ország — USA, Japán, Franciaország, NSZK, Anglia — képviselői előzőleg külön egyeztetést tartottak. Róma szerint ez ellentétes a tavalyi tőkés csúcson elhatározott ügyrenddel, amelyben Olaszországot és Kanadát is teljes jogú partnereknek ismerték el. Kanada nem sértődött meg, így került sor az ötös egyeztetés után a hatos értekezletre.)

A jelenlegi árfolyamok fenntartásának szándéka egyelőre nem jelent egyebet, mint annak a valószínűségnek a megerősítését, hogy a dollár értékvesztése a végéhez közeledik. Ennek feltétele az lenne, hogy az NSZK és Japán engedjen az amerikai nyomásnak és élénkítse a maga konjunktúráját. Jósolni azonban ebben a kérdésben továbbra sem lehet.

A mostani párizsi értekezlet természetesen igen komoly előzményekre épült.

Célpontkiválasztás

1985. január 17-én — akkor a Fehér Ház mai személyzeti főnöke, Donald Regan volt az Egyesült Államok pénzügyminisztere — az amerikai pénzügyi élet irányítói elhatározták, hogy véget vetnek a dollár folyamatos erősödésének, hiszen az erős amerikai

valuta gátolja az ország exportjának bővülését, ugyanakkor vonzza az importot. Ebben az időben egy dollár 3,44 nyugatnémet márkával és 263 jennel volt egyenlő. A túlértékelt dollár nem kis mértékben járult ahhoz hozzá, hogy évtizedünkben az USA esztendőről esztendőre nagyobb hiánnyal zárja külkereskedelmi mérlegét.

Az amerikai kormánynak sikerült „megfőznie” szövetségeseit egy összehangolt akció megindítására, amelynek célja a dollár meggyengítése volt. Szeptember 22-én a patinás New York-i Plaza szállóban az USA, az NSZK, Japán, Franciaország és Nagy-Britannia pénzügyminiszterei és központi bankvezetői megállapodtak abban, hogy a kamatok csökkentésével és úgynevezett intervenciókkal (dollártartalékaik egy részének piacra dobásával) megkezdik az amerikai valuta értékének fokozatos csökkentését. Nem született megállapodás a „dollár-nyomási” hadművelet mértékéről, s akkor a résztvevők még legmerészebb álmaikban sem gondoltak arra, hogy másfél esztendő múlva — 1987 februárjában — egy dollár 1,82 nyugatnémet márkát és 150 jent ér majd. Persze a nyugat-európai valuták többségéhez képest is jócskán vesztett ez idő alatt értékéből a dollár, de a Baker-támadás célpontja a nyugatnémet és a japán valuta volt.

A két „célpont” kiválasztása nem okozott nehézséget az új amerikai pénzügyminiszternek, hiszen évtizedünkben az NSZK és Japán „hozta össze” az USA külkereskedelmi mérleghiányának jelentős részét. Elsősorban tehát ezt a két valutát kellett megerősíteni a dollárral szemben, hogy mind az NSZK, mind pedig Japán exportőrei számára megnehezdedjék az értékesítés, illetve a gyengülő dollár utat nyisson az amerikai árucikkeknek ezekben az államokban. 1986 februárjára a jól sikerült összehangolt akció következtében a dollár már 30 százalékot vesztett értékéből a vezető nyugati valutákhoz képest. Ekkora gyengülésre Bakeren kívül senki nem számított. A szövetségesek kezdtek ráébredni, hogy a szellem kiszabadult a palackból, az akció túl jól sikerült, s gyakorlatilag elvesztették ellenőrzésüket a dollár és saját valutájuk árfolyamának alakulása fölött.

Időközben nyilvánosságra hozták az amerikai külkereskedelem 1985. évi alakulásáról szóló adatokat: a statisztikák szerint a mérleghiány 148,5 milliárd dollár volt, tehát negatív rekord született. Az óriásdeficit csak olaj volt a tűzre, s az amerikai gazdasági szakemberek többsége Bakernek adott igazat: a súlyos mérleghiány felszámolása érdekében még tovább kell gyengülnie a dollárnak. Ebben a lélektani helyzetben a devizapiacok szerte a világon csak egyféleképpen reagáltak mindenki szabadulni akart a dollártól, s a túlkínálat tovább nyomta lefelé

BAKER A TÁRGYALÓASZTALNÁL

„Sikerült megfőznie szövetségeseit”

az amerikai valuta értékét és árfolyamát.

Az elmúlt évben az Egyesült Államokban négyszer mérsékeltek a prime rate-t (a kiváltságos adósoknak nyújtott kölcsönök kamatát), valamint a leszámítolási kamatlábakat a gazdaság élénkítése, a beruházási kedv fokozása érdekében. Hasonlóan cselekedett az NSZK és Japán központi bankja is. Baker ugyanis követelte, hogy az amerikai kamatlétszállításokat kövessék Nyugat-Európában és Japánban is. Ettől azt várta, hogy az alacsonyabb kamatok mellett az NSZK-ban, Japánban és a többi vezető tőkés országban a beruházási kedv élénkülése révén növekszik az amerikai áruk kereslete, ezen keresztül pedig az USA exportja.

A logika csődje

Miközben tavaly a márka és a jen véresen erősödött a dollárral szemben, az Egyesült Államok importja tovább növekedett. A korábbi gyakorlat és a közgazdasági alapigazságok azt diktálták volna, hogy az erősödő valutával rendelkező államok kivitele csökkenjen, hiszen a gyenge valutával rendelkező ország számára megdrágul a behozatal. A logika és az alapigazság azonban 1986-ban csődöt mondott.

A tavalyi évben újabb rekord született a külkereskedelmi mérleg alakulásában: 1986-ban az Egyesült Államok külkereskedelme 170 milliárd dollár hiányt hozott fel. Az ország kivitele — a várakozásokkal ellentétben — mindössze 1,9 százalékkal növekedett, ugyanakkor az import 7 százalékkal bővült. S a legnagyobb áruárakat az NSZK-ból és Japánból érkezett...

Mindkét ország exportőrei tisztában voltak azzal, hogy a dollár nagy arányú gyengülése miatt csökkenni fog kivitelük az USA-ba, s ezzel elveszthetik nagy nehezen megszerzett piaci részesedésüket. Ilyen veszély közepette nem volt más választás, mint a tartalékok mozgósítása: piaci részesedésük megtartása érdekében a japán és a nyugatnémet exportőrök árucikkeik árát jóval kisebb mértékben emelték, mint azt a saját valutájuk megerősödése megkövetelte volna.

Tavaly az Egyesült Államok külkereskedelmi mérleghiánya Japánnal szemben már meghaladta az 53 milliárd dollárt, s számottevően emelkedett a deficit az NSZK-val folytatott kereskedelemben is. A hatalmas deficit egyúttal erősítette az amerikai törvényhozás azon honatyáit is, akik

a hiány lefaragása egyetlen eszközének a piacvédő, protekcionista intézkedések meghozatalát tartják. (A korlátozott szabadkereskedelem filozófiáját valló adminisztrációnak eddig többé-kevésbé sikerült ellenállni a növekvő protekcionista nyomásnak, de kérdéses, hogy a demokrata többségű törvényhozással szemben is sikerül-e ezt az akaratot keresztülvinni.)

Időközben Baker nyilatkozat-haborúba kezdett. Szinte naponta követelte az NSZK-tól és Japántól az újabb kamatsökkentést, mert véleménye szerint ennek a két országnak kell megélniük a gazdaságát, s nekik kell betölteniük a világgazdaságban a lokomotív szerepet. Jelenleg ugyanis erre a szerepre az USA képtelen. A nyugatnémet és a japán politikai és gazdasági vezetők ideig-óráig ellenálltak az amerikai nyomásnak arra hivatkozva, hogy a kamatláb újabb leszállítása feltűzelné az inflációt, az NSZK-ban pedig még növelné a munkanélküliséget is.

Újra felfelé?

A pénzügyek elemzői számítottak arra, hogy egyszer végeszaka a blöffnyilatkozatok sorozatának. Csak azt nem tudták pontosan megjósolni, mikor hagyja abba a pénzügyminiszter a lélektani hadviselést. Február közepén Baker — nem kis meglepetésre — úgy nyilatkozott, hogy a dollár most már eleget vesztett erejéből a jennel szemben, a további értékvesztés már veszélyes lenne az amerikai gazdaságra nézve. Mitől e pálfordulás?

Az amerikai pénzügyminiszter és tanácsadói úgy vélik, hogy a dollár további gyengülése felélénkíti az inflációt az USA-ban, ugyanis a drágább importárok nyomán a belföldi termelők is „elszabadítják” árait. Márpedig a tavalyi 1,1 százalékos infláció (az idei esztendőre 3 százalékos áremelkedést várnak) már elszoktatta az amerikaiakat a nagy áremelésektől. Az infláció tüzeinek fellángolása mellett van egy másik nagy veszélye is a dollárárfolyam zuhanásának.

Az Egyesült Államok hatalmas költségetviselő és külkereskedelmi mérleghiányának egy részét külföldi kölcsönökből fedezik. A több mint 2000 milliárd (!) dolláros államadósságával az USA a világ legeladósodottabb országa. Ha a dollár értéke túlságosan alacsony, elapadhatnak az országba beáramló pénzek, ugyanis a külföldi befektetők joggal tartanak investícióik elértéktelenedésétől. Az Egyesült Államok ma nincsen abban a helyzetben, hogy nélkülözni tudja a külföldi befektetők, pénzkölcsönzők tőkéjét.

Ez a két nyomós érv elegendő volt ahhoz, hogy Baker most már beavatkozást helyezzen kilátásba a dollár jelenlegi értékének stabilizálására. 1987-re a szakemberek a dollár értékének 10–15 százalékos csökkenésével számoltak, s a jóslatból az esztendő első hat hetében már mintegy egyharmad teljesült. A bakeri pálfordulás után viszont nem tartják kizártnak, hogy az amerikai valuta árfolyamzuhanása megáll, sőt a második fél évben még erősödik is valamelyest.

Az előzmények ismeretében csak megismételhető: mindez attól függ, hogy mennyire hatásos konjunktúra ösztönző lépéseket vállal a folytatódó amerikai nyomás hatására Bonn és Tokió.

GARA SZABOLCS

Holland—belga „hormonháború”?

1995: osztrák autópálya a határig

Veszélyes lehet a kocogás is

Szótár rekord-példányszámban

„Hormonháború” fenyeget Hollandia és Belgium között. Előbb Brüsszelben hangzottak el vádak Hága ellenében, hogy tudniillik a holland gazdák hormonnal hizlalják marháikat, amelyeket aztán a belga piacra szállítanak, most viszont Braks holland földművelésügyi miniszter fenyegette meg a déli szomszédot, hogy március 20-án lezárják a határt, ha Belgium nem szigorítja meg az ellenőrzést és nem akadályozza meg a belga gazdákat a hormonhasználatában. Roulersben a belga csendőrök egy állatorvos villájának pincéjében valóságos hormon-arsenálra bukkantak. Az állatorvost letartóztatták.

Mozart Don Giovanni című operájának díszelőadására készül a prágai Nemzeti Színház. A kétszáz évvel ezelőtt, 1787. október 29-én éppen a Moldva-parti városban bemutatott művet Zdenek Kosler vezényli, majd a Smetana Színház ünnepi előadásán. A bemutató eredeti helyszínét, a Tyl Színházat most újítják fel, a munkálatokat 1991-re, Mozart halálának 200. évfordulójára fejezik be.

Az ideai osztrák költségvetésben egy schilling sincs az „A 4” jelű keleti autópálya tervezésének költségeire — írja a bécsi Die Presse. Viszont 1995-re készen kellene lennie. Hogy hol vezessék az autópálya vonalát, akörül heves viták folynak. Egyes községekben a gazdák tiltakozó akciókra készülnek, ha az építkezés miatt földjeiket kisajátítanák.

A budapesti diplomaták társasági életében előfordul, hogy zeneesten szolgálnak művészi élménnyel vendégeiknek. Ezt tette dr. Ernst-Friedrich Jung, az NSZK nagykövete is a minap, amikor rezidenciáján a meghívottakat a magyar muzsika XVI.—XVIII. századi darabjaival ismertette meg Faraó Laura és Fasang Árpád tolmácsolásában.

A Szovjetunió 1987-ben 232 millió tonnás gabonatermeléssel számol. Ez az ország történetének második legnagyobb terméseredménye lehet az 1978. évi 237 millió tonna után. A mezőgazdasági szakértők sze-

rint a kemény tél sem okozott jelentős károkat az ősibúzában, így annak termése várhatóan eléri a tervezett 92,3 millió tonnát.

A villamos újrabevetését vette fontolóra a londoni közlekedési vállalat. 35 éve tűntek el a villamosok a brit főváros utcáiról. Most a déli elővárosokban kívánnak 80 kilométer hosszú villamosvonalakat létesíteni, ott, ahol nemigen jár metró.

A kocogásnak is meglehetnek a veszélyei, ha valaki idősebb korban nagyobb megterhelésnek teszi ki magát. James Lyons tengernagy, az amerikai csendes-óceáni flotta főparancsnoka megtiltotta, hogy 45 évesnél idősebb tengerészei a joggingot űzzék, e helyett három mérföldes gyaloglást ajánlott nekik. Indoka: a hosszabb távon kocogó idősebb tengerészek közül egyre többnek lett szívrohama, infarktusa.

Az Ország László-féle magyar—angol küsszótár rekordot ért el: most jelent meg az Akadémiai Kiadónál a tizenötödik kiadása, nem kevesebb, mint 70 000 példányban.

Az ideai év rangos zenei eseményének ígérkezik a világhírű moszkvai Bolsoj Színház operatársulatának magyarországi

Huszonnyolc év után ismét együtt szerepel Anita Ekberg és Marcello Mastroianni, a nagy sikerű Édes élet című olasz film két főhőse. A rendező, akárcsak egykoron, újból Federico Fellini, aki az itáliai filmgyártásban eltöltött évtizedekre emlékezve filmvászonra vitt önéletrást forgat, s a munkában azokra a művészekre számít, akik gyakori szereplői voltak filmjeinek. Ekberg kamera elé lépése valódi rendezői bravúrnak számít, Fellini többszöri kérése után adta csak fel önként választott remeteségét, s tért vissza Róma melletti farmjáról a filmvilágba. Képeink az Édes élet (1958), valamint az új Fellini-mű forgatásán (1987) készültek.

vendégjátéka. Október 7. és 12. között Muszorgszkij „Borisz Godunov” című zenedrámáját három, Csajkovszkij „Cári menyasszony” című operáját két alkalommal adják elő a Magyar Állami Operaházban.

Vámos László rendezésében március 11-én kezdődnek a Nemzeti Színházban Katona József „Bánk bán” című drámájának próbái. A szereposztásból: Psota Irén (Gertrudis), Mácsai Pál (Ottó), Bubik István (Bánk), Kubik Anna (Melinda), Kállai Ferenc (Petur), Fülöp Zsigmond (Biberach) és Sinkovits Imre (Tiborc). Szeptember 21-én, a Nemzeti Színház 150. születésnapján, díszelőadás keretében kerül először színre a felújított dráma.

Március 15-én mutatja be a bonni Operaház Csajkovszkij „Anyegin” című operáját, melynek címszerepét Miller Lajos énekli. Az előadást Ljubimov rendezi.

Egerben „török bazárrá” alakítják át a volt zsinagógát. Keleti csemegéket, fűszereket, valamint szőnyegeket és réztárgyakat árúsítanak majd — egyedül az országban — az egri „török bazárban”. A budapesti török kereskedelmi attasé segít abban, hogy a bazárt valóban élethűvé tegyék.

Kivonják a forgalomból Ausztriában az 1965. július elsejével kiadott 500 schillinges bankjegyeket, amelyeken Josef Ressel portréja látható. A bankóval az augusztus végéig tervezett kivonást követően az Osztrák Nemzeti Bankhoz lehet fordulni, ahol 2007-ig még beváltják forgalomban levő papírpénzekre.

Vácott a városi könyvtár dolgozói házhoz szállítják a vakoknak és gyengénlátóknak a könyvek kazetta-felvételeit. Kazetták és magnók beszerzésére 65 000 forintot kaptak a Soros-alapítványtól.

Jól keresnek az exminiszterek Ausztriában. Az APA hírügynökség szerint a legutóbb kormányon volt Vranitzky—Steger kabinet visszavonult politikusait (hivataltal idejüktől, valamint életkoruktól függően) három hónaptól egy esztendeig terjedő időszakra még továbbra is megilleti a magas fizetés. A volt miniszterek bruttó jövedelme havi 100 228—128 822 schilling, míg az egykori államtitkároké 90 205—115 000. Azok az egykori politikusok, akik már betöltötték az 55. életévüket, s korábban legalább négy esztendeig voltak miniszterek, nyugdíjként a legmagasabb jelenlegi osztrák miniszteri fizetés (128 822 schilling) ötven százalékát kapják.

A két világháború közti időszak történetének kutatásához az 1918—1944 között megjelent kecskeméti újságokat gyűjtik a „veterán-klub” tagjai.

„Nálunk megvalósult a nagykoalíció, a mi csapatunk minden kormányválságot túlélt” — mondotta Dr. Adolf Müller-Emmert SPD képviselő, aki 21 esztendő parlamentti tevékenysége után a közelmúltban búcsúzott a Bundestagtól. A 64 éves nyugatnémet politikus 1965-ben szervezte meg a bonni parlament labdarúgó-csapatát. A képviselők közül és hivatalnokokból verbuvált együttes gyakorta vállalkozott külföldi mérkőzésekre is, svájci, afrikai, francia diplomaták ellen. A csapat sztárjának számított a jelenlegi hadügyminiszter, Manfred Wörner (CDU), valamint elődje, az SPD képviselője, Hans Apel. A Bundestag együttese 1987-ben Luxemburgban és Rómában lép pályára, már az új csapatkapitány, Klaus Rose (CSU) irányításával.